

ตัวแบบการสื่อสารความเสี่ยงแห่งปรัชญาของ
เศรษฐกิจพอเพียง:

การสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคม

ในระดับปัจเจกบุคคล ชุมชน องค์กร และสังคม

รองศาสตราจารย์ ดร. จุฬาพรรณ ผดุงชีวิต
คณะภาษาและการสื่อสาร
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

[Document subtitle]

วันที่ 5 กันยายน พ.ศ. 2556

จากทุนสนับสนุนของศูนย์เศรษฐกิจพอเพียง

สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ปีพุทธศักราช 2556

ตัวแบบการสื่อสารความเสี่ยงแห่งปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง:

การสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมในระดับปัจเจกบุคคลชุมชน องค์กรและสังคม

รองศาสตราจารย์ ดร.จุฑาพรรณ ฝดุงชีวิต

คณะภาษาและการสื่อสาร สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

กันยายน พ.ศ. 2556

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนั้นถือว่าเป็นกรอบแนวคิดเชิงมนทัศน์ที่คุณลักษณะที่โดดเด่นทั้งในเชิงทฤษฎี และเชิงปฏิบัติและมีความหมายกว้างครอบคลุมอันสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับพหุมิติทางสังคมได้อย่างลึกซึ้ง แยกย่อย ทั้งนี้ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติของประเทศไทยตั้งแต่ฉบับที่ 8 ถึงฉบับปัจจุบันคือฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) นั้นได้เน้นการยึดหลักการพัฒนาแบบองค์รวมโดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญานำทางที่เน้นการพัฒนาคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนาประเทศ ทั้งนี้ แผนฯ ฉบับที่ 11 นี้เองที่ได้แสดงสาระที่มุ่งเน้นการสร้างสรรคสังคมไทยที่สามารถอยู่ร่วมกันได้ด้วยความสงบสุข เสมอภาค เป็นธรรมและเน้นการเสริมพลังทางสังคมให้มีศักยภาพในการพัฒนาภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลงและการรองรับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ บนฐานของความเข้าใจสภาพภูมิสังคมของสังคมไทยอันหมายถึง วิธีการ ดำรงชีวิต จารีต ขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมความเชื่อเป็นสำคัญ ทั้งนี้ จากยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนาภายใต้แผนฯ ดังกล่าวในมิติของยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการมุ่งสร้างความเป็นธรรมในสังคม และมิติการส่งเสริมการพัฒนาคนสู่สังคมแห่งการเรียนรู้อย่างยั่งยืนนั้นเกี่ยวข้องอย่างมีนัยยะทั้งทางตรงและทางอ้อมกับการส่งเสริมความรู้ความเข้าใจในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับประเด็นภูมิคุ้มกันทางสังคมเป็นสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การมุ่งสร้างระบบการรับรู้ การพัฒนาทัศนคติ องค์ความรู้และทักษะทางสังคมที่ถูกต้อง บนฐานของจริยธรรมโดยการเร่งสร้างภูมิคุ้มกันสังคมจากความเสี่ยงต่างๆ ในบริบทของความไม่แน่นอนผันผวนทางสังคมไทยร่วมสมัย (volatile conditions of the contemporary Thai Society) ในบทความนี้ ผู้เขียนต้องการนำเสนอตัวแบบตัวแบบการสื่อสารความเสี่ยงแห่งปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมในระดับปัจเจกบุคคล ชุมชนและสังคมเพื่อใช้เป็นแนวทางในการนำไปประยุกต์ใช้กับการดำเนินยุทธศาสตร์ประเทศไทยในการพัฒนาประเทศโดยเฉพาะการให้ความสำคัญกับการดำเนินนโยบาย วิเคราะห์ ประเมิน บริหารจัดการการสื่อสารความเสี่ยงทางสังคมในหลากหลายมิติ ทั้งนี้ เพื่อความเป็นอยู่อันดีทางกายภาพและจิตใจโดยรวมของสังคมหนึ่ง ในบทความวิจัยชิ้นนี้ประกอบด้วยหัวข้อหลักในการนำเสนอ ประเด็น แนวคิดทางทฤษฎีต่างๆที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้ ได้แก่

- ก. ความหมายของการสื่อสารเชิงปรัชญาแห่งวิถีปวงประชา (The Philosophical Communication for the Civil Folkways)
- ข. หลากวาทกรรมจากรณกรรมการสื่อสารความเสี่ยง (Diverse Discourses on RiskCommunication Literature)
- ข1. ความเป็นมา นิยามและความหมายของการสื่อสารความเสี่ยง : จากวาทกรรมชาวบ้านสู่ประเด็นการสร้างความเป็นมืออาชีพของการบริหารความเสี่ยงและการสื่อสารความเสี่ยงในเชิงสัญลักษณ์เพื่อสุขภาพแห่งภูมิสังคม
- ข2. ลักษณะเชิงคุณภาพของความเสี่ยง : ปมประเด็นของแนวคิดแห่ง “ตู้เก็บแฟ้มเอกสารทางจิตของมนุษย์ที่เกี่ยวกับการรับรู้ความเสี่ยงของมนุษย์ ” ความรู้และตรรกะการใช้เหตุผล (The Notions of Qualitative Characteristics of Risks: “The Mental Filing Cabinet of Risk Perception”, Knowledge and Rationalities)
- ข3. “การสื่อสารโน้มน้าวเชิงวิพากษ์ของการสื่อสารความเสี่ยง ” (The Critical Rhetoric of Risk Communication): สถาบัน การผลิตความรู้ด้านความเสี่ยงและการสร้างความเสี่ยง (Institution, Knowledge Production, and Risk Creation)
- ข4. ประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการสื่อสารความเสี่ยงบนฐานแห่งคุณธรรมจริยธรรมในเชิงปฏิบัติศาสตร์: การบูรณาการการสื่อสารความเสี่ยงและการสื่อสารในภาวะวิกฤติสู่ “การสื่อสารแห่งความเอื้ออาทรห่วงใย”(Care Communication)
- ค. ตัวแบบว่าด้วยการสื่อสารความเสี่ยงแห่งปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (The Model of Risk Communication of the Sufficiency Economy-based Philosophy)
- ง. บทสรุป: การสังเคราะห์แนวคิดและมุมมองในการสร้างเสริมภูมิสังคมไทย (A Synthesis for the Enhancement of Geo-social Characteristics for the Thai Society)
- จ. บรรณานุกรม

ก. ความหมายของการสื่อสารเชิงปรัชญาแห่งวิถีปวงประชา (The Philosophical Communication for the Civil Folkways)

การสื่อสารคืออะไร มนุษย์ควรสื่อสารอย่างไร คุณค่าของการสื่อสารอยู่ที่ไหน ทั้งนี้ การรับรู้ถึงความสำคัญของการสื่อสารในสังคมนั้นเป็นประเด็นที่นักสื่อสารควรใส่ใจเป็นอย่างยิ่ง อันเนื่องมาจากว่า ประชาชนส่วนใหญ่เมื่อพูดถึงแนวคิดว่าการสื่อสาร มักมองการสื่อสารหมายถึงกระบวนการในการส่งสารหรือรับสารเป็นสิ่งสำคัญ ทั้งๆที่อันที่จริง ความหมายการสื่อสารนั้นมีความหมายแยกย่อยลึกซึ้งกว่าตัวแบบว่าด้วยการรับสารส่งสารเท่านั้น อีกทั้งสามารถสะท้อนปรัชญาทางการสื่อสารที่ว่า *การสื่อสารนั้นเกี่ยวข้องกับความเป็นอุดมคติในการรับใช้สังคม* สิ่งนี้สอดคล้องกับสิ่งที่ Radford (2005) ได้กล่าวถึงปรัชญาแห่งการสื่อสารไว้ว่า เมื่อพูดถึงการสื่อสาร ผู้คนในสังคมในวงกว้างมักให้ความสนใจกับผลลัพธ์ทางภาคปฏิบัติทางการสื่อสาร (Pragmatic Outcomes) อันเกิดจากการรับสารส่งสารเป็นสิ่งสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการที่ผู้คนมักมีความสนใจที่จะทำความเข้าใจแต่การกระทำทางการสื่อสาร (Communicative Acts) ที่เกิดขึ้นในการปฏิสัมพันธ์ของมนุษย์ในสังคมโดยไม่ได้มุ่งมองความหมายในเชิงอุดมคติของปรัชญาทางการสื่อสารในการสืบสานสังคมมนุษยชาติ

อนึ่ง Carry (1992, อ้างใน Radford, หน้า 14-15) ชี้ให้เห็นว่าแนวคิดเกี่ยวกับการสื่อสารในสังคมอเมริกันตั้งแต่เกิดวาทกรรมเกี่ยวกับคำว่า การสื่อสาร ตั้งแต่ศตวรรษที่ 19 ไว้ว่ามีแนวคิดหลักอยู่สองแนวคิดเกี่ยวกับมโนทัศน์ว่าด้วยการสื่อสาร ได้แก่ มุมมองแรกคือ มุมมองทางการสื่อสารในเชิงการส่งสาร (Transmission View of Communication) ซึ่งยังคงทรงอิทธิพลและเป็นประโยชน์มาจวบจนทุกวันนี้โดยที่มุมมองแรกนี้หมายถึง การมุ่งมองการสื่อสารในรูปแบบกระบวนการในการส่งสารหรือถ่ายทอดข้อมูลผ่านตัวสารจากผู้ส่งสารไปยังผู้รับสาร และในทุกการสื่อสารจะเกิดปัญหาทางการสื่อสาร (Noises) ที่สามารถลดประสิทธิผลและประสิทธิภาพของการสื่อสารหรือการสูญเสียเชิงกระบวนการผ่านการสื่อสารนั่นเอง

ส่วนมุมมองที่สองซึ่งมีความเก่าแก่กว่ามุมมองแรกได้แก่ มุมมองทางพิธีกรรมทางการสื่อสาร (Ritual View of Communication) ซึ่งมุมมองนี้จะเชื่อมโยงการสื่อสารเข้ากับคำว่า “การมีส่วนร่วม” (participation) “การแบ่งปัน” (sharing) “การเชื่อมโยงเป็นสมาคม” (association) ของสังคมมากกว่าจะมองว่าการสื่อสารหมายถึงการถ่ายทอดข้อมูลอันเนื่องมาจากว่า รากศัพท์ของคำว่าสื่อสารนั้นมาจากภาษาละติน ได้แก่ คำว่า Communis ซึ่งหมายถึงการร่วมกัน การมีความเหมือนกันหรือมีบางสิ่งบางอย่างร่วมกันการรวมตัวกันและชุมชน (Commonness, Communion, Community) นั่นเอง ทั้งนี้ ความหมายของแง่มุมที่สองของการสื่อสารมีเป้าหมายสำคัญสู่ “การผดุงรักษาไว้ซึ่งความเป็นสังคม” (Maintenance of Society) การสื่อสารจึง

มิใช่เป็นการกระทำที่มุ่งถ่ายทอดสารระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร หากแต่หมายถึงการเป็นตัวแทนที่แสดงออกมาถึงชุดความเชื่อที่มีอยู่ร่วมกัน (Representation of the Shared Beliefs) ที่สถิตอยู่ในสังคมชุมชนนั้นๆ ดังนั้นการสื่อสารในแง่มุมที่สองนี้ จึงเปรียบการสื่อสารเหมือนพิธีกรรมอันศักดิ์สิทธิ์ที่เชื่อมโยงมนุษย์เข้าด้วยกันนั่นเอง ทั้งนี้ จากการประมวลมุมมองที่หนึ่งในการนำมาผสมผสานกับมุมมองที่สองจะเห็นว่ากระบวนการสื่อสารเองโดยธรรมชาติจะเกิดการสูญเสียทางการสื่อสารอยู่แล้ว อันเกิดจากอุปสรรคทางการสื่อสารที่เกิดขึ้นในกระบวนการสื่อสาร ไม่ว่าจะ เป็นผู้ส่งสาร ผู้รับสาร ตัวสาร ช่องทางในการสื่อสารหรือตัวปัญหาที่เกิดขึ้นภายในตัวของกระบวนการสื่อสาร ดังนั้น นักสื่อสารจึงควรมีความเข้าใจถึงธรรมชาติและกระบวนการทางการสื่อสารที่นอกจากจะเป็นการรับส่งข้อมูลและการสร้างและรับสารแล้ว ยังมีหน้าที่ทางสังคมอีกด้วย ทั้งนี้ อันตรายประการสำคัญที่กระทบกับคุณภาพของการสื่อสารได้แก่ ระยะห่างทางสังคมระหว่างมนุษย์ในสังคมที่ทำให้เกิด “ความห่างไกลทางสังคม”(Social Distance) ที่อาจเกิดจากสภาวะเชื้อชาติที่ดีโลกทัศน์มุมมองทางศาสนาก็ดี เพศก็ดี สถานภาพทางสังคมก็ดีที่อาจส่งผลให้กระบวนการสื่อสารนั้นไม่บรรลุวัตถุประสงค์ทางการสื่อสาร ก่อให้เกิดความอคติและนำไปสู่ความขัดแย้งได้

นอกจากนี้ นักปรัชญา John Locke ยังได้แบ่งการสื่อสารออกเป็นสองประเภทหลัก ได้แก่ ประเภทแรก การสื่อสารที่เรียกว่า “การสื่อสารแห่งพลเมือง” (Civil Communication) อันหมายถึงการสื่อสารที่เกิดขึ้นในทุกๆวันระหว่างมนุษย์ในสังคมที่ล้วนมีปฏิสัมพันธ์กันผ่านการพูดคุยสื่อสารในชีวิตประจำวันที่เชื่อมโยงมนุษย์เข้าสู่ชีวิตทางสังคมและวัฒนธรรมของพวกเขาประเภทที่สองของการสื่อสารที่ Locke ให้ความสนใจมากที่สุดได้แก่ *การสื่อสารเชิงปรัชญาที่มีวัตถุประสงค์เพื่อแสดงออกถึงซึ่งความเป็นจริงต่างๆในสังคมมนุษย์ (Philosophical Communication for Expressing Truth)* ซึ่งการสื่อสารเชิงปรัชญานี้เองที่ Locke เน้นถึง “วิธีการ” (Means) ที่ “ความรู้ที่แท้จริง”(Genuine Knowledge) จะได้รับการถ่ายทอดส่งต่อบุคคลหนึ่งไปยังอีกบุคคลหนึ่งหรือจากคนรุ่นหนึ่งไปยังอีกรุ่นหนึ่งในลักษณะที่ว่า การสื่อสารนั้นมีความถูกต้องและมุ่งสงวนรักษาไว้ซึ่งความเป็นจริงของแนวคิดที่ได้รับการถ่ายทอดออกไป (To preserve the truth of ideas being conveyed) ที่สำคัญสำหรับ Locke แล้ว ในสถานการณ์การสื่อสารนั้น มีข้อจำกัดในการที่จิตใจของมนุษย์จะสามารถที่จะรับรู้สิ่งต่างๆด้วยความแน่นอน (There are limits to what the mind can know with certainty)

ทั้งนี้ สิ่งที่ Locke กล่าวมานี้สะท้อนให้เห็นผ่านความคิดที่สอดคล้องของ Hewes & Planalp (1982) ได้กล่าวถึงอิทธิพลของความรู้ทางสังคมที่มีต่อการสื่อสาร โดยกล่าวว่า เป้าหมายของการศึกษาคือการเข้าใจโลกทางสังคมหรือ The Social World อันเนื่องมาจากว่ามนุษย์ในสังคมหรือที่ Hewes & Planalp เรียกว่า

“นักวิทยาศาสตร์เชิงสังคม “Intuitive Scientist” นั้นล้วนมีความพยายามในการได้มาซึ่งความรู้ที่มีประโยชน์ ในการนำไปประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตทั้งสิ้น ดังนั้นนักสื่อสารควรสนใจกลยุทธ์ในการได้มาซึ่ง “ความรู้ทางสังคม” (Social Knowledge) ของ “การบอกเล่าความจริงผ่านสายตาของสาธารณชน” (Veridicality) ซึ่ง อริสโตเติล นักปราชญ์ชาวกรีกได้กล่าวถึงข้อจำกัดของมนุษย์ในการทำการเข้าใจโลกและสังคมโลกซึ่งกระทบ คุณภาพของการสื่อสารได้ ดังนั้น จึงได้กล่าวถึงรูปแบบของวิธีการในการใช้ตรรกะที่มีความเก่าแก่เฟื่องฟูในยุค กรีกโบราณที่ระบอบประชาธิปไตยเฟื่องฟูเรียกว่าตรรกะการอนุมานที่แบบ “Retroduction” หรือกลยุทธ์หนึ่ง ในการอนุมาน (Inferential Strategy) ของความเป็นไปได้เชิงตรรกะของคำอธิบาย (Plausibility of Explanation) ที่เน้นการให้ความสำคัญกับการเปิดกว้างรับฟังคำอธิบายในชุดตรรกะเหตุผลของมนุษย์ที่ หลากหลายก่อนจะนำไปสู่การสรุป ซึ่งอาจตั้งอยู่บนฐานของการใช้ตรรกะเหตุผลแบบอุปนัย (Inductive) หรือ นิรนัย (Deductive) ร่วมกันซึ่งเป็นตรรกะที่ใช้กันอยู่ทั่วไปก่อนที่มนุษย์จะทำการสื่อสาร

ทั้งนี้ ธรรมชาติของความรู้ทางสังคมของมนุษย์ โดยเฉพาะสิ่งที่เรียกว่า “ความรู้ทางโลก” หรือ World Knowledge นั้นมีลักษณะที่เรียกว่า เป็นความรู้แบบแว่บรู้หรือเป็นนัยไม่ชัดเจน (intuitive and implicit) ซึ่ง บ่อยครั้งอาจเกิดความผิดพลาดที่พบเห็นได้ทั่วไปในชีวิตประจำวัน (Mundane Errors) ในการประมวล ประยุกต์ความรู้โดยเฉพาะสิ่งที่ Planalp & Hewes เรียกว่า “ความรู้ที่มีอยู่มาก่อน” (Prior Knowledge) ดังนั้น นักการสื่อสารควรทำการวิเคราะห์เชิงหน้าที่ของความรู้ทางสังคม (A Functional Analysis of Social Knowledge) โดยพึงระมัดระวังข้อเท็จจริงที่ว่า มนุษย์มักพยายามหาเหตุผลในเชิงประยุกต์หรือปฏิบัติศาสตร์ (Pragmatic Rationality) หากแต่ตนเองก็มีอคติหรือความลำเอียงในเชิงเหตุผล (Rational Bias) อยู่ด้วยอัน เกิดมาจากข้อจำกัดทางความรู้ สิ่งนี้สะท้อนให้ว่า ในทุกสถานการณ์การสื่อสารของมนุษย์จะมีปัญหาในเชิงอคติ หรือความลำเอียงในเชิงเหตุผลไม่มากก็น้อย Planalp & Hewes จึงให้ความสำคัญกับ “ศาสตร์แห่งการคาดเดาครั้งที่สอง” หรือ “The Science of Second Guessing” หรือกระบวนการการตีความความรู้ต่างๆทาง สังคมโดยใช้ทฤษฎีเชิงนัยยะ (Implicit Theories) ซึ่งก็หมายถึง ในตัวของปัจเจกทุกคนในสังคมล้วนมี มุมมองเชิงทฤษฎีในการมองโลก มองสังคมที่ผ่านการสังมมมองจนเกิดเป็นมุมมองฝังอยู่ในตัวเองและ หากได้รับแรงกระตุ้นทางการสื่อสารก็จะพร้อมในดึงเอามุมมองเหล่านี้ออกมาใช้ ดังนั้น กระบวนการของการ คาดเดาครั้งที่สองนั้นให้ความสำคัญกับการคิดแบบมีวินัยในการคิดในการมุ่งแสวงหาทางเลือกต่างๆในชีวิตและ ที่สำคัญ นักสื่อสารต้องสนใจในการตีความและการปฏิบัติการในการตีความอีกครั้งหนึ่งเชิงรุกเพื่อเป็นการ ตรวจสอบมุมมองในการตีความ ไม่รีบด่วนสรุป ส่วนในสถานการณ์ที่มีความไม่แน่นอน (Uncertainty) นั้น ทฤษฎีทางการสื่อสารบางทฤษฎีล้วนให้ความสำคัญกับการลดความไม่แน่นอน อาทิ ทฤษฎีการลดความไม่แน่นอน (Theory of Uncertainty Reduction) ทั้งนี้ Planalp & Hewes กล่าวไว้อย่างน่าสนใจว่าในการ จำกัดความของแนวคิดของ ความไม่แน่นอนนั้นจะต้องได้รับการจำกัดความโดยอ้างอิงเชื่อมโยงความสัมพันธ์

กับความรู้ที่มีอยู่มาก่อน หรือ Prior Knowledge ซึ่งความรู้ที่มีอยู่มาก่อนนี้เองที่เป็นสิ่งที่กระทบต่อการลดความไม่แน่นอน ในการลดความไม่แน่นอน เราจำเป็นต้องค้นหาความรู้เกี่ยวกับโลกทางสังคมก่อน “To reduce Uncertainty we must discover Knowledge about the Social World” (p.109) ผ่านกระบวนการอุปนัยแบบ Retroductionตามที่ได้กล่าวไปก่อนหน้านี้ หากมนุษย์ยึดติดกับความรู้ชุดเดิมโดยไม่แสวงหาความรู้ชุดใหม่ หรือไม่ได้ตรวจสอบความรู้ อาจเป็นอันตรายได้ ดังนั้น ในการทำความเข้าใจกระบวนการลดความเสี่ยงจำเป็นต้องเข้าใจ “ข้อจำกัด” ของตนเองและการสื่อสารของตนเอง

จะขอกลับไปกล่าวถึง Locke ที่ยังเสนอมุมมองที่ว่า ในทางปฏิบัติการสื่อสารนั้นคือปัญหาพื้นฐานของสังคมมนุษย์และนักสื่อสารควรระวังให้มากและตระหนักถึงผลลัพธ์ที่จะตามมาเพื่อพยายามลดปัญหาของการสื่อสารลงให้น้อยที่สุดด้วยทั้งนี้ Locke ได้แยกแยะระหว่างคำว่า “ความจริง” และ “ความเข้าใจของความเป็นจริง” (Truth Versus Understanding of Truth) ว่าอุปสรรคสำคัญคือ การใช้ภาษาในการสื่อสารที่อาจบิดเบือนการสื่อสารหากใช้ไม่ระมัดระวัง ทั้งนี้ จากมุมมองของ LOCKE แล้ว สังคมมนุษย์ควรสร้างสรรค์นักสื่อสารที่ดีมีคุณธรรม นั่นก็คือบุคคลที่สามารถสร้างและส่งสารในลักษณะที่ตระหนักได้ถึงความสำคัญและคุณค่าพร้อมกับอันตรายของการสื่อสาร ดังนั้นจึงมุ่งเน้นความสนใจในการสร้างตัวสารโดยพยายามเชื่อมโยงความคิดผ่านชุดความหมายที่ส่งถึงผู้รับนั้น โดยพยายามที่ให้ตัวสารนั้นสงวนไว้ให้มีความถูกต้องใกล้เคียงที่สุดกับความหมายที่ผู้ส่งได้ส่งสารไปโดยเน้นว่าในสถานการณ์การสื่อสาร ผู้ส่งสารจะต้องพิจารณาถึง “ทางเลือก” (CHOICES) ที่จะส่งสารอะไรและอย่างไรในการรักษาไว้ซึ่งความถูกต้องของความจริงโดยไม่ลืมว่า การสื่อสารจะขึ้นอยู่กับบริบทสถานการณ์และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับสถานการณ์การสื่อสารนั้นๆเป็นสำคัญ

อาจสังเกตได้ว่า มุมมองของ Locke นั้นสามารถสะท้อนให้เห็น จริยธรรม ของผู้ส่งสารเป็นสำคัญทั้งนี้ Kohlberg (1969) ได้กล่าวว่า จริยธรรมเป็นความรู้สึกผิดชอบชั่วดี เป็นกฎเกณฑ์และมาตรฐานพฤติกรรมในสังคมซึ่งบุคคลจะพัฒนาขึ้นจนมีจริยธรรมของตนเอง โดยอาศัยกฎเกณฑ์ทางสังคมเป็นสิ่งที่ตัดสินว่าการกระทำนั้นถูกหรือผิด ส่วน Piaget (1960) กล่าวไว้ว่า จริยธรรมได้รับการพัฒนามาจากประสบการณ์ของบุคคล โดยจริยธรรมประกอบด้วยองค์ประกอบหลักสามด้าน ได้แก่ ด้านความรู้ ด้านความประพฤติและด้านความรู้สึก (Knowledge, Conduct, and Feeling) อันหมายถึงจริยธรรมด้านความรู้ จริยธรรมด้านความประพฤติ และจริยธรรมในด้านความรู้สึก ทั้งนี้ จริยธรรมนับว่าเป็นคำที่มีความหมายกว้างขวางอันหมายถึง หลักความประพฤติ แนวทาง แบบแผนหรือหลักการว่าด้วยความดีงามซึ่งคนในสังคมยอมรับว่าเป็นสิ่งดีงามความถูกต้องเหมาะสมทั้งนี้ พิชฌิม์ นนทนาธรณ์ (2553) ได้กล่าวถึงทฤษฎีจริยธรรมสองประเภท ประเภทแรก ได้แก่ ทฤษฎีอันตริวิทยา (Teleology) ในการใช้ประเมินความประพฤติหรือพฤติกรรมที่มีความสัมพันธ์กับเป้าหมาย

โดยพิจารณาจากความคุ้มค่าทางศีลธรรมของพฤติกรรมที่เน้นผลลัพธ์อาจตั้งอยู่บนฐานของอัตตานิยม (Egoism) เน้นประโยชน์ส่วนตัวและอรรถประโยชน์นิยม (Utilitarianism) ที่เน้นเป้าหมายแห่งประโยชน์ส่วนตน ประเภทที่สอง ได้แก่ ทฤษฎีกรณียกรรม (Deontology) ที่ให้ความสำคัญกับการสงวนรักษาไว้ซึ่งสิทธิของปัจเจกบุคคลและให้น้ำหนักกับเจตนา (Intentions) ที่จะมุ่งปฏิบัติทำหน้าที่ตามศีลธรรม (Mores) อันครอบคลุมคุณธรรม (Morality) เป็นมาตรฐานเกณฑ์ตัดสินมากกว่าการให้ความสำคัญกับผลลัพธ์ โดยมีก้ำกั้วหลักสิทธิ (Rights Principle) และหลักความยุติธรรม (Justice Principle) เป็นสำคัญ

ข. หลากวาทกรรมจากรวบรวมการสื่อสารความเสี่ยง (Diverse Discourses on Risk Communication Literature)

ข1. ความเป็นมา นิยามและความหมายของการสื่อสารความเสี่ยง : จากวาทกรรมชาวบ้านสู่ประเด็นการสร้างความเป็นมืออาชีพของการบริหารความเสี่ยงและการสื่อสารความเสี่ยงในเชิงสัญลักษณ์เพื่อสุขภาพแห่งภูมิสังคม

วาทกรรมเกี่ยวกับการสื่อสารความเสี่ยงนั้นมีความหลากหลายซับซ้อนในเชิงมโนทัศน์และรูปแบบการปฏิบัติการภายใต้กระบวนการบริหารจัดการความเสี่ยง (Risk Management) อันที่จริง ความเสี่ยงและธรรมชาติของการใช้ตรรกะเหตุผลของมนุษย์นั้นมีความเกี่ยวข้องกันอย่างมีนัยสำคัญ อันเนื่องมาจากว่าความเสี่ยงนั้นเป็นสภาพที่เกิดมาพร้อมกับเงื่อนไขของความเป็นมนุษย์ ดังนั้น มนุษย์จึงพยายามประเมินและปรับตัวเข้ากับความเสี่ยงต่างๆในชีวิตตลอดประวัติศาสตร์แห่งมนุษยชาติ Grabill & Simmons (1998) กล่าวถึงแนวคิดของการสื่อสารความเสี่ยง (Risk Communication) ว่า เดิมการสื่อสารความเสี่ยงได้รับความสนใจในการทำการศึกษาค้นคว้าจากนักวิชาการของศาสตร์ทางการสื่อสารความเสี่ยง จิตวิทยาทางพุทธิปัญญา (Cognitive Psychology) และนักวิชาการทางการประเมินการสื่อสาร หากแต่เท่าที่ผ่านมา วงการศึกษามักสนใจศึกษาเกี่ยวกับความเสี่ยงโดยตรงโดยมักไม่ได้ศึกษาอิทธิพลของบริบทสิ่งแวดล้อมหรือไม่ได้ศึกษาประเด็นทางสังคมต่างๆที่ส่งอิทธิพลต่อการรับรู้ของสาธารณชนทางด้านความเสี่ยง ทั้งๆที่อันที่จริงนั้น แนวคิดของ ความเสี่ยงนั้นถูกสร้างขึ้นทางสังคม (Risk is socially constructed) เป็นสำคัญที่สำคัญ การสื่อสารความเสี่ยงตั้งอยู่บนข้อสมมุติฐานที่มองถึงข้อเท็จจริงที่ว่า สาธารณชนมีสิทธิ์ที่พึงมีในการรับรู้ถึงภัยอันตรายต่างๆในชีวิต ดังนั้น กระบวนการการสื่อสารที่เน้นการให้และรับข้อมูลอันจำเป็นช่วยเอื้อให้สาธารณชนมี “ทางเลือก” ในการรับมือ

กับความเสียงต่างๆ ดังนั้นจะเห็นได้ว่า การสื่อสารความเสี่ยงเป็นเครื่องมือที่ช่วยเอื้อต่อการตัดสินใจและ
แบ่งปันความเสี่ยงให้เป็นที่เรียนรู้และรับรู้ได้ของสาธารณชน

ในเชิงความคิดมโนทัศน์เกี่ยวกับการสื่อสารความเสี่ยง (Risk Communication) นั้น เดิมที วาทกรรมที่
เกี่ยวข้องกับสื่อสารความเสี่ยงมักนำไปประยุกต์เป็นกรอบในบริบททางสาธารณสุขสำหรับบุคลากรที่
ทำงานในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับภัยคุกคามทางด้านสุขภาพของสาธารณะ (Public Health Harm) และ
นโยบายที่พูดถึงการสื่อสารความเสี่ยงในแง่ของการให้การศึกษาต่อสาธารณชนเกี่ยวกับการป้องกันความ
เสียงต่างๆ หน่วยงานประชาสัมพันธ์ขององค์การพยายามสื่อสารด้วยวัตถุประสงค์ที่ต้องการพยายามปรับ
พฤติกรรมของปัจเจกที่อาจสัมผัสเสี่ยงต่อภัยอันตรายต่างๆต่อสุขภาพในบทความนี้ต้องการนำเสนอแนวคิดของคำ
ว่า สุขภาพในเชิงภูมิสังคมเชิงของสุขภาพของสังคมและชุมชน การสื่อสารจึงเป็นความสำคัญของปัจเจก ชุมชน
และสังคมในการสื่อสารและการสร้างภูมิสังคมผ่านสุขภาพสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะในบริบทที่มี
ความจำเป็นที่ต้องสื่อสาร มีภัยคุกคามหรือมีความไม่แน่นอนสูง ซึ่ง Frewer (2004) ได้กล่าวว่าบ่อยครั้งที่
ปฏิกิริยาของผู้คนที่มีความเสี่ยงที่ต่างกันนั้นถูกกำหนดโดยปัจจัยด้านจิตวิทยา (psychological factors)
เป็นสำคัญ และตั้งแต่ปี ค.ศ. 1970 เป็นต้นมา ในบริบทของสาธารณสุข ความพยายามของการสื่อสารความ
เสียงจะเน้นไปที่ความรับผิดชอบของปัจเจกบุคคลที่มีต่อผลของสุขภาพที่เสื่อมโทรม งานวิจัยด้านปัจจัยความ
เสียง (Risk Factor Research) และโครงการปฏิบัติการแทรกแซงเพื่อลดความเสี่ยงต่างๆ (Intervention
Program) จะหันไปให้ความสนใจศึกษาเกี่ยวกับปัจเจกที่มีความเสี่ยง (Risks) มากกว่าจะให้ความสนใจในประเด็น
ทางด้านบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของความเสี่ยงและอาจมองบุคคลกลุ่มนี้ว่าขาดตรรกะในการดำเนิน
ชีวิต (Irrationality)

การสื่อสารความเสี่ยงในบริบทสาธารณสุขแต่เดิมนั้นยังคงหมายถึง ความสามารถในการวางกรอบของตัวสาร
(frame the message) เกี่ยวกับความเป็นไปได้ของโอกาสของการเกิดขึ้นของภัยคุกคามต่างๆที่กระทบ
สุขภาพของสาธารณชน และอาจมีการบริหารประเด็น (Issue Management) โดยที่สังคมและชุมชนมุ่งมอง
ว่าจะเน้นการสื่อสารที่สนับสนุนส่งเสริมสุขภาพของสังคม (Social Health Promotion) ได้อย่างไร มีประเด็น
อะไรบ้างที่ควรได้รับการวางแผนทางการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ อาทิ การสนับสนุนวาระในการพัฒนาต่างๆ
อย่างเข้มแข็ง และประเด็นเหล่านี้สมควรจะได้รับการขับเคลื่อนจนมีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายสาธารณะ
ในวงกว้าง

ในบริบทแห่งองค์การอาจหมายถึงการสื่อสารในภาวะวิกฤติ (Crisis Communication) โดยที่องค์กรมุ่งพิจารณาบริบทสิ่งแวดล้อมขององค์กรตลอดจนการบริหารจัดการภัยพิบัติ (Disaster Management) ต่างๆ ด้วย ทั้งนี้ ภายใต้ภาวะที่พิจารณาว่าเป็นความฉุกเฉินเร่งด่วน (emergencies) ของปัจเจก องค์กร ชุมชนและสังคม อาจต้องมีการพิจารณาว่าความเสี่ยงต่าง ๆ นั้นเกิดขึ้นจากสิ่งแวดล้อมหรือเกิดขึ้นจากปัจจัยรูปแบบการใช้ชีวิต (Life-Style Factors) ภัยใดเป็นภัยที่สาธารณชนรับรู้ได้ (perceived risk) และรับรู้อย่างไร หรือภัยในที่แฝงตัวมาในรูปแบบที่สาธารณชนไม่รู้จัก ไม่คุ้นเคย ไม่ตระหนักว่าสิ่งนั้นเป็นภัยที่อาจส่งผลกระทบต่อสุขภาพสังคมและชุมชนอย่างไร ดังนั้น การสื่อสารภายใต้ภาวะวิกฤติจึงเกี่ยวข้องกับกระบวนการสื่อสารสองทางคือ การส่งสารและการรับสารใดๆ ในเชิงป้องกันหรือเพื่อลดโอกาสการสูญเสียหรือการเกิดขึ้นของผลลัพธ์เชิงลบของวิกฤติต่างๆ ที่สังคมเผชิญ โดยเฉพาะการสูญเสียในมิติต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นต่อกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียขององค์กร ไม่ว่าจะ เป็นลูกค้า ลูกจ้าง ชุมชนหรือสมาคมวิชาชีพต่างๆ ซึ่งตัวสารนี้อาจจะอยู่ในรูปของวงจรรายการที่องค์กรสื่อสารให้กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้มีความเข้าใจทั้งช่วงเวลาก่อนเกิดภัย ระยะเวลาที่เกิดภัยพิบัติขึ้นและหลังการเกิดขึ้นแล้ว

ทั้งนี้ Plough & Krinsky (1987, อ้างแล้ว, หน้า 6) ให้คำจำกัดความว่าการสื่อสารความเสี่ยงหมายถึง การสื่อสารสาธารณะหรือส่วนบุคคลที่ให้ข้อมูลหรือมีวัตถุประสงค์เพื่อแจ้งให้ทราบเกี่ยวกับการดำรงอยู่ ธรรมชาติ รูปแบบ ความรุนแรงหรือการยอมรับได้ของความเสี่ยงต่างๆ ในเชิงความหมายที่แคบลงมา การสื่อสารความเสี่ยงเน้นการถ่ายโอนข้อมูลจากแหล่งข้อมูลซึ่งส่วนใหญ่เป็นกลุ่มผู้เชี่ยวชาญถึงกลุ่มเป้าหมาย โดยมีเจตนาที่จะตอบสนองต่อประเด็นต่างๆ ที่อยู่ในอยู่ในความสนใจของสาธารณะหรือความต้องการของสาธารณะที่เกี่ยวข้องกับภัยอันตรายแบบทั้งที่มีอยู่จริงหรือแบบที่สาธารณชนรับรู้หรือมองว่าจริง ดังนั้น อาจพอเห็นได้ว่าการสื่อสารความเสี่ยงนั้นเป็นประเด็นหลักทางด้านการบริหารและด้านนโยบายของกลุ่มผู้มีอำนาจตัดสินใจเป็นสำคัญ ลักษณะการไหลของข้อมูลจึงจะเป็นแบบจากบนลงล่าง หรือจากสถาบันที่มีสิทธิอำนาจในการบริหารจัดการข้อมูลลงสู่ประชาชนในวงกว้างนอกจากนี้ Plough and Krinsky ระบุถึงคำจำกัดความของการสื่อสารความเสี่ยงว่า ประกอบด้วยความหมายกว้างและแคบ ซึ่งอาจพิจารณาองค์ประกอบหลักห้าด้าน ได้แก่ เจตนา เนื้อหา กลุ่มผู้รับสารที่เป็นเป้าหมายหลัก แหล่งที่มาของข้อมูลและกระแสการไหลของข้อมูล (Intentionality, Content, Audience directed, Source, and Flow) (โปรดพิจารณาตารางที่ 1) เป็นสำคัญ ทั้งนี้ ในความหมายที่แคบที่สุดของแนวคิดว่าการสื่อสารความเสี่ยง คือ แผนการสื่อสารใดๆ ที่กำหนดโดยองค์การที่มีอำนาจควบคุมกำกับออกกฎเกณฑ์โดยมีการกำหนดกลุ่มเป้าหมายของผู้รับสารโดยมีเป้าหมายในเชิงผลลัพธ์ที่เฉพาะเจาะจงในการได้มาซึ่งการเปลี่ยนแปลงในเชิงทัศนคติหรือว่าพฤติกรรม น่าสังเกตว่า คำจำกัดความดั้งเดิมนั้นจะเน้นการศึกษากระบวนการว่าผู้เชี่ยวชาญนั้นบอกกล่าวชี้แจงให้ข้อมูลกับกลุ่มผู้รับสารอย่างไร

สำหรับความหมายในวงกว้างนั้น จะหมายถึงการศึกษาความเสี่ยงในบริบททางสังคมเป็นสำคัญ ความหมายของการสื่อสารความเสี่ยงนั้นกินความหมายทั้งกว้างและแคบดังปรากฏตามตารางเปรียบเทียบดังต่อไปนี้

มิติของการสื่อสารความเสี่ยง	ความหมายกว้างของการสื่อสารความเสี่ยง	ความหมายแคบของการสื่อสารความเสี่ยง
เจตนา (Intentionality)	ไม่จำเป็นต้องกำหนดเป้าหมายใดๆ	เจตนาและมุ่งไปยังผู้รับสารเฉพาะกลุ่ม มีการกำหนดผลลัพธ์เกี่ยวกับตัวสาร (Risk Messages)
เนื้อหา (Content)	เกี่ยวกับรูปแบบใดๆของความเสี่ยงทางสังคม(Social Risk) หรือความเสี่ยงในระดับปัจเจกบุคคล (Individual Risk)	เกี่ยวกับความเสี่ยงในบริบทที่เกี่ยวข้องกับสาธารณสุขสุขภาพหรือทางสิ่งแวดล้อม (Health and Environmental Risks) เท่านั้น
กลุ่มผู้รับสารเป้าหมาย (Audience directed)	ไม่จำเป็นต้องมีการกำหนดกลุ่มเป้าหมาย	มีการกำหนดกลุ่มเป้าหมายของผู้รับสารที่ชัดเจน
แหล่งให้ข้อมูลข่าวสาร (Source of Information)	แหล่งข้อมูลใดๆก็มีความเป็นไปได้	ผู้เชี่ยวชาญทางเทคนิคหรือนักวิทยาศาสตร์เท่านั้น
กระแสการไหลของข้อมูลข่าวสาร (Flow of Message)	จากแหล่งข้อมูลใดๆถึงกลุ่มผู้รับสารใดๆผ่านช่องทางการสื่อสารใดๆก็เป็นไปได้	จากผู้เชี่ยวชาญสู่กลุ่มที่ไม่ใช่ผู้เชี่ยวชาญ (From Experts to Non-Experts) ผ่านช่องทางการสื่อสารที่กำหนด

(ตารางที่ 1: ความหมายของคำว่า การสื่อสารความเสี่ยง โดย Plough & Krinsky, 1987)

สำหรับความหมายในวงแคบนั้นเรียกว่า เป็นความหมายเฉพาะทางเทคนิค ถือเป็นความหมายตามขนบแห่งการศึกษาการสื่อสารความเสี่ยง ส่วนความหมายในวงกว้างถือเป็น การศึกษาความหมายของการสื่อสารความเสี่ยงในเชิงสัญลักษณ์ ดังจะขออธิบายเพิ่มเติมทั้งในส่วนที่เป็นคำจำกัดความเชิงขนบประเพณีและคำจำกัดความเชิงสัญลักษณ์ (Conventional and Symbolic Definitions) ดังนี้ คือความหมายของคำแรกจะหมายถึง คำจำกัดความของการสื่อสารความเสี่ยงในวงแคบที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการความเสี่ยงที่สนใจ ความเสี่ยงในเชิงของพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับปรากฏการณ์ของเหตุการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้น (the Phenomena of the Event) และมุ่งเน้นให้เกิดการสร้างความเข้าใจในเชิงเทคนิค (Technical Understanding) ว่าทำไมและเพราะเหตุใดที่ตัวสารเกี่ยวกับความเสี่ยงนั้นได้รับการสื่อสาร โดยจะไม่ให้ความสนใจกับแก่นหลักทางวัฒนธรรม แรงจูงใจหรือความหมายในเชิงสัญลักษณ์ใดๆ ส่วนสำหรับคำจำกัดความเชิงสัญลักษณ์ที่มีความหมายกว้างกว่านั้นอาจกินความหมายถึงบทบาทของความเสี่ยงในบริบทที่กว้างขึ้นไปทางวาทกรรมทางการเมือง (Plough & Krinsky, อ้างแล้ว, หน้า 6) ที่จะให้ความสำคัญกับความรับผิดชอบและความโปร่งใส ตรวจสอบได้ของสถานการณ์ของความเสี่ยงใดๆอันปรากฏในสังคมวัฒนธรรมผ่านประสบการณ์ของมนุษย์ มากกว่าการให้ความสำคัญแก่การศึกษาตัวความเสี่ยงเองในแต่ละสถานการณ์ (Risks Per Se) ที่น่าสนใจ

เกี่ยวกับความหมายในเชิงสัญลักษณ์ก็คือ ข้อมูลด้านเทคนิคนั้นยังมีความสำคัญเป็นรองของเป้าหมายของนักสื่อสารนั่นก็คือ การสื่อสารสร้างความไว้วางใจ ความเชื่อมั่นและการสร้างความปลอดภัยทางจิตใจของประชาชนเป็นสำคัญ ทั้งนี้ Plough & Krinsky (1987, หน้า 7) ได้กล่าวไว้ว่า “บ่อยครั้งที่การสื่อสารความเสี่ยงอาจไม่ได้เกี่ยวกับความเสี่ยงโดยตรง หากแต่เป็นการสื่อสารที่มุ่งเน้นเกี่ยวกับความปลอดภัยและความเสริมสร้างความมั่นใจเป็นสำคัญ”

ส่วน William Leiss (1996) กล่าวถึง การสื่อสารความเสี่ยงว่าหมายถึงการไหลของข้อมูลข่าวสารและการประเมินความเสี่ยงระหว่างกลุ่มผู้เชี่ยวชาญนักวิชาการ (Academic Expert) กลุ่มนักปฏิบัติที่ออกกฎหมายควบคุมกำกับ (Regulatory practitioners) กลุ่มที่ให้ความสนใจขับเคลื่อนประเด็นที่เกี่ยวข้องกับความเสี่ยง (Interest Groups) และสาธารณชนในวงกว้าง ทั้งนี้ Leiss ได้กล่าวถึงความเป็นมาของศาสตร์ว่าด้วยการสื่อสารความเสี่ยงว่าประกอบด้วยสามระยะ กล่าวคือ

- ระยะแรก ได้แก่ ช่วงปี ค.ศ. 1975-1984 ที่การสื่อสารความเสี่ยงในยุคนี้ตั้งอยู่บนการให้ความสำคัญกับการศึกษาการประมาณการความเสี่ยง (Risk Estimates) ในเชิงปริมาณเป็นสำคัญ
- ระยะที่สอง ได้แก่ ช่วงปี ค.ศ. 1985-1994 มุ่งเน้นการศึกษาคุณลักษณะทางการสื่อสารความเสี่ยงที่ประสบความสำเร็จ และปัจจัยด้านความน่าเชื่อถือของผู้สื่อสาร (Source Credibility) ความชัดเจนของตัวสาร (Message Clarity) ช่องทางในการสื่อสาร (Channels) ความต้องการและการรับรู้ความเป็นจริงของกลุ่มผู้รับสาร
- ระยะที่สามได้แก่ ช่วงปี ค.ศ. 1995-ปัจจุบันที่เน้นการความสำคัญของการสื่อสารความเสี่ยงในฐานะ “แนวปฏิบัติที่ดีและพึงปฏิบัติ” (Good Practices) ในสังคมมนุษย์

ทั้งนี้ ที่น่าสนใจ Plough and Krinsky (1987) กล่าวไว้ว่าวิธีการในการทำนายคาดการณ์เกี่ยวกับความเสี่ยงและการสื่อสารองค์ความรู้ต่างๆว่าสังคมใดๆจะสามารถเตรียมการลดความเสี่ยงสถานการณ์ภัยอันตรายต่าง ๆ นั้นก็ตั้งอยู่บนวาทกรรมของวิชีชุมชนหรือวิถีชาวบ้าน (Folk Discourse) ว่าด้วยมายาคติ อุปมาอุปไมยและพิธีกรรมต่างๆ “Myths, Metaphors, and Rituals” (p.5) อาทิ ในสังคมไทย จากสุภาชาติไทยที่กล่าวไว้ว่า “กันไว้ดีกว่าแก้ แก้แล้วจะแก้ไม่ทัน ” ก็อาจพอสะท้อนว่าแนวคิดเรื่องการรับมือกับความเสี่ยงอาจสถิตอยู่ในสังคมไทย หากแต่จะป้องกันอย่างไรก็เป็นเรื่องของปัจเจกบุคคล น้ำขึ้นให้รีบตัก ก็อาจสะท้อนการเตรียมตัวในเชิงวิธีการ เถกเช่นเดียวกับการสื่อสารที่ Plough & Krinsky (อ้างแล้ว) ได้กล่าวว่า เดิมที การสื่อสารความรู้ต่างๆเกี่ยวกับการหลีกเลี่ยงสถานการณ์ความเสี่ยงต่างๆมักตั้งอยู่บนมายาคติ พิธีกรรมหรือที่ปรากฏผ่านวาทกรรมของชาวบ้าน (Folk Discourse) เช่นกัน ก่อนที่จะค่อยๆเปลี่ยนมือไปอยู่กับกลุ่มผู้เชี่ยวชาญนักวิชาการด้านความเสี่ยงผ่านกระบวนการแห่ง “การสร้างความเป็นมืออาชีพด้านความเสี่ยง ” (The

Professionalization of Risk) ซึ่งหมายความว่า การบริหารจัดการความเสี่ยงในโลกปัจจุบันมักอยู่ในความ
รับผิดชอบของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญต่างๆ และการสื่อสารเองก็จะเป็นการสื่อสารที่มีผู้เชี่ยวชาญเป็นจุดศูนย์กลาง
(Expert-centred Communication) ที่มุ่งมองเรื่องของสวัสดิการความเป็นอยู่อันดีของสังคมเป็นเป้าหมาย
สำคัญโดยพยายามป้องกันประชาชนจากภัยอันตรายทางกายภาพ (physical harms) ด้วยการเน้นการให้คำ
อธิบายบนชุดของตรรกะเหตุผลที่รองรับโดยสถาบันชั้นนำต่างๆ (The Rationality of Elite
Institutions) เป็นสำคัญ

ข2. ลักษณะเชิงคุณภาพของความเสี่ยง: ปมประเด็นของแนวคิดแห่ง “ตู้เก็บแฟ้มเอกสารทางจิตของมนุษย์
ที่เกี่ยวกับการรับรู้ความเสี่ยงของมนุษย์” ความรู้และตรรกะการใช้เหตุผล (The Notions of Qualitative
Characteristics of Risks: “The Mental Filing Cabinet of Risk Perception”, Knowledge and
Rationalities)

นักวิชาการได้แก่ Pollard et al.(2000) และ Sciences (2000) ได้กล่าวว่า การบูรณาการประเด็นทางสังคม
เข้าสู่กระบวนการในการบริหารจัดการความเสี่ยงนั้นเพิ่มจะเริ่มได้รับความสนใจจากแวดวงวิชาการและภาครัฐ
เมื่อปลายศตวรรษที่ 20 มาจนถึง โดยที่ในศตวรรษที่ 20 นี้ การบริหารความเสี่ยงนั้นเป็นเรื่องของความ
รับผิดชอบต่อระดับปัจเจกบุคคล นั้นหมายถึงว่า หากบุคคลประสบภัยอันตรายใดๆก็เป็นเรื่องที่น่าจะพออนุมาน
ได้ว่า บุคคลนั้นอาจขาดความระมัดระวังภัย ไร้เหตุผลหรือไร้ความสามารถในการคิดเชิงตรรกะเหตุผล โดยที่
การสื่อสารความเสี่ยงนี้เดิมจะไม่ได้ให้ความสำคัญกับบริบทหรืออิทธิพลทางสังคมวัฒนธรรมและการสื่อสาร
ความเสี่ยงมักได้รับการศึกษาโดยวางตำแหน่งการสื่อสารจากมุมมองของกระบวนการการถ่ายทอดส่งต่อข้อมูล
หรือ The Transmission Model เท่านั้นโดยจะเน้นการศึกษาถึงเจตนาของแหล่งข้อมูลหรือผู้ให้ข้อมูล
(Intentionality of the Source of Information) และคุณภาพของข้อมูล (Quality of Information) เป็น
สำคัญ

หากแต่ในศตวรรษที่ 20 เริ่มมีความพยายามในแวดวงนักวิชาการที่จะขยายการประเมินความเสี่ยงให้มีความ
ครอบคลุมในมิติทางสังคมและการรับรู้เรียนรู้และการมีส่วนร่วมของสาธารณชนในมณฑลความเสี่ยงในสังคม
ร่วมสมัยร่วมด้วย ทั้งนี้ Slovic (1986) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะเชิงคุณภาพของความเสี่ยงในชีวิต (Qualitative
characteristics of Risks) ว่า การมุ่งให้สาธารณชนตระหนักถึงความสำคัญของการพิจารณาว่าสิ่งใดถือว่าเป็น
ความเสี่ยงในชีวิต หรือความปลอดภัยในชีวิต ไม่ว่าจะประเด็นทางด้านกิจกรรมต่างๆในการดำรงชีวิต ด้าน
แก่นหรือสารัตถะของการดำเนินชีวิตหรือด้านที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีต่างๆ (Activities, Substances, and

Technologies) ถือเป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่งยวด รวมทั้งการเปิดรับฟังว่าสาธารณชนนั้นมีการรับรู้ความเสี่ยงของชีวิตและการประเมินว่าจะลดความเสี่ยงอย่างไรในชีวิต (Risk Reduction) ถือว่าเป็นเรื่องสำคัญด้วยเช่นกันที่สามารถสะท้อนข้อมูลเชิงคุณภาพที่อาจสะท้อนโยงใยของสหสัมพันธ์ (Webs of Interrelationships) ของสังคมมนุษย์ในเชิงบริบททางสังคมวัฒนธรรมเป็นสำคัญ อาจเห็นได้ว่าแนวคิดของ Slovic นั้นนับว่ามีผลสอดคล้องกับ Renn (2006) ที่ได้ต่อยอดความสำคัญของการรับรู้ความเสี่ยงว่ายังเกี่ยวข้องกับลักษณะเชิงคุณภาพ (Qualitative Characteristics) ทางรูปแบบทางวัฒนธรรมด้วย (Cultural Patterns) ซึ่งนักจิตวิทยาได้จำแนกรูปแบบการรับรู้ (Qualitative Perception Patterns) ออกเป็นสองประเภทได้แก่

ประเภทที่หนึ่ง คือ รูปแบบการรับรู้ที่เกี่ยวข้องกับความเสียหาย (Risk-related Patterns) และองค์ประกอบของแหล่งที่มาของความเสียหาย (Sources of Risks)

ประเภทที่สอง ได้แก่ รูปแบบการรับรู้ที่เกี่ยวข้องในเชิงสถานการณ์ (Situation-related Risks) ที่สนใจศึกษาความไม่ชอบมาพากลหรือความลึกลับเข้าใจยาก (Idiosyncrasies) ของสถานการณ์ความเสี่ยง อาทิ การรับรู้ที่เกี่ยวข้องกับความสามารถในการควบคุมตนเอง (Self-Control) ภายใต้สถานการณ์ความเสี่ยงต่างๆ เป็นต้น

Sandman (2003) ได้นำเสนอถึงตัวแบบทางด้านความเสี่ยงว่าเป็นเรื่องของ 'ภัยคุกคาม' (Hazard) ที่เกี่ยวข้องกับการประเมินความเสี่ยงในเชิงเทคนิค (Technical Assessments of Risks) และการมองความเสี่ยงในเชิงวัฒนธรรม (Cultural View of Risk) ในฐานะที่เป็น 'Outrage' ว่าสังคมนั้นมีการตอบสนองอย่างไรต่อปัจจัยเสี่ยงในการใช้ชีวิตในสังคม ข้อพิงระวังคือ ผู้รับสารมักชอบลดความซับซ้อนของการสื่อสารลงเพื่อทำให้ง่ายต่อความเข้าใจจนอาจไปลดทอนความสลับซับซ้อนของภัยซึ่งก็ถือว่าเป็นความเสี่ยงทางพุทธิปัญญา (Cognitive Risks) อย่างหนึ่ง นอกจากนี้ ปัจจัยเรื่องความน่าเชื่อถือก็เป็นเรื่องสำคัญของความน่าเชื่อถือของสาร (Believability) และประสิทธิผลของตัวสาร ทั้งนี้ Murray-Johnson, Witte, Liu, & Hubbel, 2001, อ้างใน Reynolds & Seeger, 2005, หน้า 44) กล่าวว่าตัวสารนั้นจะมีประสิทธิผลได้ก็ต่อเมื่อตัวสารนั้นได้รับการออกแบบเชิงกลยุทธ์ให้สามารถปรับให้สอดคล้องเข้ากับความต้องการ ค่านิยม ภูมิสังคม ภูมิหลังพื้นเพทางวัฒนธรรมและประสบการณ์ของกลุ่มผู้รับสารเป็นสำคัญ นอกจากนี้ตัวสารควรจะเน้นให้มีความชัดเจนของตัวสาร ปลุกเร้าทางตรรกะและอารมณ์ของผู้รับสาร รวมถึงการนำเสนอทางออกของปัญหาในการรับมือกับความเสี่ยงต่างๆ นั่นก็คือ การเน้นให้กลุ่มผู้รับสารได้ประโยชน์จากตัวสารนั้น

ส่วน Renn (2006) กล่าวว่า การที่จะทำการสื่อสารความเสี่ยงได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้นจำเป็นต้องพิจารณาปัจจัยในเชิงจิตวิทยาว่าด้วยการรับรู้ความเสี่ยง (The Psychology of Risk Perception) และการพิจารณาปัจจัยทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับระบบความคิดและพฤติกรรมที่อาจก่อให้เกิดความเสี่ยง ซึ่งเดิมที องค์ประกอบสามประการอันได้แก่ ระดับความซับซ้อนของความเสี่ยง ความไม่แน่นอนและความคลุมเครือ (Complexity, Uncertainty, and Ambiguity) ที่เรียกว่า เป็นคุณลักษณะของความเสี่ยงในเชิงระบบ (Systemic) นั้นจะเกี่ยวข้องกับ “วิธีการ” ในการประเมินความเสี่ยงและกระบวนการในการควบคุมความเสี่ยงที่ครอบคลุมสี่ประเด็นหลัก ตั้งแต่ประการที่หนึ่ง ได้แก่ การประเมินระดับของความเสี่ยงว่าสูงหรือต่ำ (Risk Assessment) ประการที่สอง ได้แก่ การประเมินความเสี่ยงว่าระดับไหนเป็นความเสี่ยงที่ยอมรับได้หรือไม่ได้ (Risk Evaluation) ประการที่สาม ได้แก่ การบริหารจัดการความเสี่ยงในการลดระดับความเสี่ยง (Risk Management) และประการท้ายสุดได้แก่ การสื่อสารความเสี่ยง (Risk Communication) ซึ่งเป็นการต่อยอดของการบริหารจัดการความเสี่ยงที่ตัวสารได้รับการวางแผนไว้เพื่อเพิ่มความโปร่งใส (Transparency) และความเข้าใจในกลุ่มผู้รับสารเป้าหมายว่ามีความเข้าใจในตัวสารและและสามารถได้มาซึ่งข้อตกลงเห็นพ้องต้องกันในการจัดการความเสี่ยงหรือไม่อย่างไรเป็นสิ่งสำคัญ ทั้งนี้ต้องพิจารณาควกับระดับความสลับซับซ้อนของความเสี่ยง (Complexity) ว่ามีปัจจัยแทรก (Interfering factors) ระหว่างเหตุและผลของความเสี่ยงหรือไม่อย่างไร ในขณะเดียวกัน ประเด็นเรื่องขอความไม่แน่นอนหรือ (Uncertainty) นั้นหมายถึงว่าความเสี่ยงที่อยู่ในรูปภัยอันตรายต่าง ๆ นั้นสามารถคาดการณ์ทำนายได้ด้วยโอกาสความน่าจะเป็นได้มากน้อยเพียงไร หากไม่สามารถคาดการณ์ได้แม้มีข้อมูลในมือก็ถือว่ามีความไม่แน่นอนสูง ส่วนประเด็นเรื่องของความคลุมเครือของความเสี่ยง (Ambiguity) นั้นหมายถึงว่า พฤติกรรมแบบเดียวกันหรือประเด็นเชิงข้อมูลชุดเดียวกันนั้นหากได้รับการประเมินตีความจากบุคคลต่างกลุ่ม ต่างความคิดเห็น ต่างโลกทัศน์แล้วหากมีความเห็นพ้องต้องกันมากถือว่า สถานการณ์นั้นมีความกำกวมคลุมเครือน้อย หากได้รับการประเมินที่หลากหลายถือว่ามีความคลุมเครือมาก ทั้งหมดนี้เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับจิตวิทยาของการประเมินความเสี่ยงที่สะท้อนมิติของคุณลักษณะเชิงคุณภาพของความเสี่ยงทางสังคมได้ทั้งสิ้น

ที่สำคัญ Streffer et al (2003) เรียกการรับรู้ความเสี่ยงในเชิงคุณภาพนี้ว่าเป็น “ตู้เก็บแฟ้มเอกสารทางจิตของมนุษย์ที่เกี่ยวกับการรับรู้ความเสี่ยงของมนุษย์ ” “The Mental Filing Cabinet of Risk Perception” ที่สะท้อนรูปแบบของความเสี่ยงในเชิงความหมาย หรือ The Semantic Risk Pattern (SRP) ที่มนุษย์อาจตีความความเสี่ยงในเชิงคุณภาพเปรียบเสมือนมีลิ้นชักที่เก็บข้อมูลเกี่ยวกับความเสี่ยง หากเมื่อได้ข้อมูลใหม่ก็มักนำไปใส่ในลิ้นชักเดิมๆเพื่อพยายามเชื่อมโยงความหมายในประสบการณ์ที่มนุษย์เรียนรู้ โดยสิ่งนี้เองอาจมีทั้งข้อดีและข้อเสีย เป็นได้ทั้งโอกาสและอันตรายได้ อาทิ ในประเด็นตัวอย่างดังต่อไปนี้

- ความเสี่ยงใดๆที่ถือเป็นภัยคุกคามที่ส่งผลกระทบต่อพลังขั้นพื้นฐานหรือใกล้ตัว
- ความเสี่ยงใดๆที่ได้รับการเชื่อว่าเป็นเรื่องของโชคชะตาฟ้าลิขิต (Blow of Fate)
- ความเสี่ยงใดๆที่ได้รับการพิจารณาว่าเป็นความท้าทายต่อชีวิตและความสามารถในการควบคุมความเสี่ยง
- ความเสี่ยงในฐานะเป็นเรื่องการพนัน (Risk as Gamble) กับโอกาสของการประสบความเสี่ยงและผลของความเสี่ยงในเชิงความน่าจะเป็นในชีวิต
- ความเสี่ยงในฐานะเป็นการบอกเหตุเตือนภัยในระดับต้นของอันตรายที่ร้ายแรงที่อาจตามมา (Insidious Danger)

ทั้งนี้ Renn (2006) กล่าวถึงความรู้เกี่ยวกับความเสี่ยงนั้นเกี่ยวข้องกับโดยตรงกับความสามารถในการอธิบายได้ถึงความเป็นไปได้ของความเสี่ยงที่จะเกิดในชีวิตมนุษย์ ทั้งนี้ Renn ให้ข้อสังเกตที่น่าสนใจว่า *มนุษย์มักให้ความสำคัญกับตัวภัยอันตรายต่างๆ (Hazards or Potential Harms) และมักมองข้ามหรือไม่ให้ความสำคัญกับ “รูปแบบพฤติกรรมการใช้ชีวิตแบบอาจเปิดรับความเสี่ยง” (Exposure) อันเนื่องมาจากว่ามนุษย์มักประมาณการความไม่แน่นอนของชีวิต (Uncertainty) ต่ำกว่าความเป็นจริงนั่นเอง ซึ่งสิ่งนี้ก็ถือเป็นความเสี่ยง (Renn, 2006, P.839) ดังนั้น Renn กล่าวว่าเมื่อความเสี่ยงได้รับการประเมิน (assessed) แล้วจำเป็นต้องประเมิน (evaluate) ความเสี่ยงและมาตรการใดๆในการลดความเสี่ยงจำเป็นที่ต้องได้รับการออกแบบอย่างเหมาะสมรัดกุม ที่สำคัญ Renn กล่าวว่า “ความรู้ในเรื่องของโอกาสความน่าจะเป็น (probability) และระดับความรุนแรง (extent)” ที่เกี่ยวข้องกับความเสี่ยงอาจไม่เพียงพอในการบริหารจัดการความเสี่ยงอันเนื่องมาจากว่าระดับความไม่แน่นอน (Uncertainty) ความสลับซับซ้อนที่อาจก่อให้เกิดปัญหาในการตีความอันอาจจะนำไปสู่ความสับสน รวมทั้งความคลุมเครืออาจทำให้ความรู้ในสองมิติที่กล่าวมานั้นไม่เพียงพอ ดังนั้น จำเป็นที่ต้องอาศัยองค์ความรู้ที่ได้มาจากการพิจารณาปัจจัยดังต่อไปนี้ร่วมด้วยรวมหกประการ _____ ที่ในบทความนี้ขอเรียกว่า แนวคิดแห่งชุดความรู้ของRennอันได้แก่*

1. ความรู้อันได้มาจากการประเมินความแน่นอนหรือความไม่แน่นอนของสถานการณ์โดยมุ่งเน้นตรวจสอบองค์ความรู้ที่พร่องหรือขาดหายไปในการประเมินความเสี่ยง (Assessment (Un)Certainty)
2. ความรู้อันได้มาจากการประเมินพิภพของความเสียหายหรือภัยอันตรายที่จะเกิดขึ้น (Ubiquity)
3. ความรู้อันได้มาจากการประเมินความเสี่ยงในมิติของระยะเวลา (Persistency)
4. ความรู้อันได้มาจากการประเมินความเสี่ยงในประเด็นของความเป็นไปได้ในการฟื้นฟูสภาพหลังสถานะความเสี่ยงได้เกิดขึ้น (Reversibility)
5. ความรู้อันได้มาจากการประเมินความเสี่ยงในมิติที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดเชิงระบบอันได้แก่ ผลของความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นล่าช้า (Delayed Effect)

6. ความรู้อันได้มาจากการประเมินศักยภาพในการขับเคลื่อนประเด็นความเสี่ยง (Mobilization Potential) อันเนื่องมาจากการละเมิดความต้องการหรือค่านิยมของปัจเจกบุคคล สังคมหรือวัฒนธรรมซึ่งบ่อยครั้ง การขับเคลื่อนนี้ได้รับการปลุกเร้าจากความขัดแย้งทางสังคม (Social Conflicts) และการตอบโต้หรือตอบสนองของปฏิกริยาทางจิตวิทยาของบุคคลหรือกลุ่มที่รู้สึกว่าจะตนเองอาจได้รับผลกระทบจากผลของความเสี่ยง ดังนั้น ในประเด็นที่ทกนี้เกี่ยวข้องกับการรับรู้ความเสี่ยงและความสำคัญในการยกระดับประเด็นขึ้นสู่การอภิปรายทางการเมืองในสังคมซึ่งในประเด็นที่ทกนี้ได้รับการขยายความโดย Renn & Klinke (2001) โดยกล่าวว่า การขับเคลื่อนดังกล่าวนี้จำเป็นต้องได้รับการพิจารณาในเชิงองค์ประกอบของมิติเชิงคุณภาพสำคัญรวมสี่ประการ อันได้แก่

ประการที่หนึ่ง ได้แก่ ความไม่เท่าเทียมกันทางสังคมและความยุติธรรมที่เกี่ยวข้องในการกระจายความเสี่ยงและการกระจายผลประโยชน์ในสังคม (Distribution of Risks and Benefits) ในแต่ละมิติขอห้วงเวลา ปริภูมิและสถานภาพทางสังคม

ประการที่สอง ได้แก่ ความเครียดทางจิตและความกังวลขัดข้องไม่สบายใจ (Psychological Stress and Uneasiness) อันเนื่องมาจากความเสี่ยงและแหล่งกำเนิดหรือต้นตอความเสี่ยงต่างๆ

ประการที่สาม ได้แก่ ความเป็นไปได้ในการเกิดความขัดแย้งทางสังคมและการขับเคลื่อนทางสังคมอันเนื่องมาจากความกดดันที่แสดงออกโดยสังคมหรือสาธารณชนที่มีต่อกลุ่มผู้มีอำนาจในการออกกฎเกณฑ์บริหารความเสี่ยง

ประการสุดท้าย ได้แก่ ผลของความเสี่ยงที่กระฉอกและลูกกลม (Spill-over effects) ไปยังมิติอื่นๆทางสังคมในกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่างๆอาจได้รับผลกระทบจากความเสี่ยงนั้นๆ

ทั้งนี้ ในมิติที่เกี่ยวข้องกับเหตุผล ทาง การสื่อสารความเสี่ยง ประเด็นของการเปิดกว้างรับรู้ความเสี่ยงต่างๆ (Risk Perceptions) และธรรมชาติของการใช้ตรรกะเหตุผลของมนุษย์ (Human Rationality) ถือเป็นประเด็นพื้นฐานที่ต้องพยายามทำความเข้าใจ ดังนั้น ภายใต้การสื่อสารความเสี่ยงจำเป็นที่มนุษย์ต้องมีตรรกะเหตุผล การสื่อสารความเสี่ยงเน้นว่าการใช้ตรรกะของการประเมินความเสี่ยง (Assessment of Risks) และปมประเด็นทางด้านสังคมการเมืองในแต่ละชุมชน องค์กร สังคมในด้านของการตัดสินใจเกี่ยวกับประเภทของความเสี่ยง ระดับของความเสี่ยงและการกระจายตัวของความเสี่ยง (types, Levels, and Distribution of Risks) ในระดับที่ยอมรับได้ (Acceptable Risks) ที่อาจคล้ายคลึงหรือแตกต่างกันไป นอกจากนี้ ความเสี่ยงอีกประการคือ ช่องว่าง (Gap) ระหว่างการรับรู้ความเสี่ยงที่ตั้งอยู่บนฐานของประสบการณ์มนุษย์ทางสังคมโลก (The Social World of Risk Perception based on human experience) และการประเมินความเสี่ยง

จากกลุ่มนักวิชาการและนักวิทยาศาสตร์ที่อาจสะท้อนการตัดสินใจบนอุดมคติแห่งตรรกะเหตุผล (Rational Ideal of Decision-making) ที่ตั้งอยู่บนความคิดแบบประเมินความน่าจะเป็นต่างๆ หรือโอกาสของการเกิดขึ้นของความเสียหาย ดังนั้น ไม่ว่าจะ ผู้ประเมินความเสี่ยง (Risk Assessors) ไม่ว่าจะเป็นตัวแทนจากกลุ่มไหน จากสองกลุ่มที่ได้กล่าวไปจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งยวดในการทำการประเมินความเสี่ยงต่างๆ เพราะสะท้อนทั้งปมประเด็นที่เป็นตัวเลือก choices ทางการเมืองและทางจริยธรรมด้วย อาจกล่าวได้ว่า ตรรกะที่ใช้ในการประเมินความเสี่ยงและทางเลือกของการสื่อสารความเสี่ยงนั้นจะต้องตั้งอยู่บนฐานแห่งจริยธรรมของผู้ประเมินว่าจะเลือกสื่อสารอย่างไรเพื่อประโยชน์ของส่วนรวมหรือเพื่อจรรโลงสังคม (public goods or the arrays of social goods) อนึ่ง Plough & Krinsky ได้เสนอให้เห็นถึงตรรกะเหตุผลในเชิงเปรียบเทียบที่ใช้ในการศึกษาวิเคราะห์ความเสี่ยง (โปรดพิจารณาตารางที่ 2) ดังนี้คือ

ตรรกะเหตุผลเชิงเทคนิค (Technical Rationality)	ตรรกะเหตุผลเชิงวัฒนธรรม (Cultural Rationality)
มีความไว้วางใจในกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ คำอธิบายหลักฐาน	มีความไว้วางใจในวัฒนธรรมเชิงการเมืองและกระบวนการทางประชาธิปไตย
เน้นความเชี่ยวชาญและสิทธิอำนาจ	สนใจศึกษานโยบายชาวบ้าน ท้องถิ่น ชนบทและกลุ่มผู้มีอิทธิพลในแวดวงเครือข่ายใกล้ชิด (peer groups)
อาณาหรือขอบเขตของการวิเคราะห์นั้นจำกัดในคำจำกัดความในวงแคบ* และเป็นแนวลดทอน (Reductionist)	อาณาหรือขอบเขตของการวิเคราะห์นั้นค่อนข้างกว้างขวางครอบคลุม อาจรวมถึงการใช้การเปรียบเทียบหรือการนำเอาเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นก่อนหน้านี้ในเชิงประวัติศาสตร์มาร่วมวิเคราะห์กับเหตุผลในเชิงเทคนิค
ความเสี่ยงเป็นเรื่องที่ไม่เกี่ยวข้องกับเชิงส่วนตัวหรือบุคคล (depersonalized) และมุ่งเน้นของโอกาสความน่าจะเป็นและการคำนวณเชิงสถิติ	ความเสี่ยงเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับบุคคลและเน้นการศึกษาผลกระทบในระดับครอบครัวและชุมชน
เน้นความเที่ยงตรงและความเป็นสากล หากมีประเด็นที่เป็นที่ถกเถียงในเชิงวิทยาศาสตร์ การระงับข้อพิพาทเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อยุตินั้นมีความเป็นรองและผันตามเรื่องของสถานภาพ (Resolution follows Status)	เน้นความเฉพาะเจาะจง (Particularities) ศึกษาความเสี่ยงเป็นกรณีๆ ไปไม่เน้นแนววิถีที่เน้นความเที่ยงตรงของผลการศึกษาความเสี่ยงอาจไม่ยึดติดหลักเกณฑ์หลักการชั้นนำที่ได้รับการยอมรับอย่างเป็นทางการ
ผลกระทบใดๆที่ไม่สามารถแสดงด้วยคำอธิบายด้วยหลักเหตุผลได้ถือว่ามีไม่เกี่ยวข้อง (irrelevant)	ความเสี่ยงใดๆที่อาจเกิดขึ้นเหนือความคาดหมายใดๆ หรือแม้กระทั่งไม่สามารถตีความเข้าใจหรือวิเคราะห์ได้ (Unanticipated or unarticulated) ถือเอาว่าเกี่ยวข้องทั้งหมด

(ตารางที่ 2: คำอธิบายของแนวคิดที่ว่าด้วยตรรกะเหตุผลเชิงเทคนิคและเชิงวัฒนธรรมของการวิเคราะห์ความเสี่ยง โดย Plough & Krinsky, 1987)*โปรดพิจารณาตารางที่ 1 ประกอบ

ทั้งนี้ Plough & Krinsky (อ้างแล้ว) เสนอแนะว่า การวิเคราะห์ความเสี่ยงนั้นสามารถอิงกับทั้งสองแนววิถีคือ การใช้ชุดตรรกะเหตุผลทั้งสองแบบในการเรียนรู้ร่วมกัน ทั้งนี้ หากในพื้นที่ภูมิทางเทคนิค (Technosphere) จะเปิดกว้างยอมรับชุดตรรกะเหตุผลทางวัฒนธรรมและเคารพในชุดตรรกะของวัฒนธรรมท้องถิ่นที่มีต่อการรับรู้ตีความความเสี่ยง ในขณะที่เดียวกัน วัฒนธรรมท้องถิ่นเองก็สามารถเรียนรู้เปิดกว้างรับเอามุมมองเชิงตรรกะแห่งการศึกษาค้นคว้าในเชิงวิทยาศาสตร์เข้ามาทำความเข้าใจ เรียนรู้ร่วมกันแล้วก็จะนับว่าเป็นประโยชน์ต่อวงการการศึกษาความเสี่ยงและการสื่อสารความเสี่ยง

ข3. “การสื่อสารโน้มน้าวเชิงวิพากษ์ของการสื่อสารความเสี่ยง ”(The Critical Rhetoric of Risk Communication): สถาบัน การผลิตความรู้ด้านความเสี่ยงและการสร้างความเสี่ยง (Institution, Knowledge Production, and Risk Creation)

จากที่กล่าวมาข้างต้น การสื่อสารความเสี่ยงถือเป็นเครื่องมือสำคัญในการได้มาซึ่งการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในมิติที่เกี่ยวกับการรับมือกับความเสี่ยง ความสามารถในการรู้เท่าทันและการฟื้นตัวปรับตัวจากความเสี่ยง (Self-Resilience) ทั้งนี้ Frewer (2004) ได้เสนอแนะถึง บทบาทของการสื่อสารความเสี่ยงในศตวรรษที่ 21 ว่าจะควรปรับบทบาทจากการให้การศึกษากับความเสี่ยง (Risk Education) มาสู่การให้คำปรึกษาแนะนำทางด้านความเสี่ยง (Risk Consultation) อันเนื่องมาจากว่า ในสมัย ค.ศ. 1970 การสื่อสารความเสี่ยงมักมุ่งเน้นในการปรับเปลี่ยนมุมมองของสาธารณชนที่มีต่อความเสี่ยงโดยเน้นให้เกิดการเรียนรู้เปิดรับมุมมองเชิงวิชาการที่เป็นประโยชน์ในการบริหารความเสี่ยงซึ่งแนวคิดนี้ ตั้งอยู่บนข้อสมมุติฐานที่ว่าสาธารณชนนั้นพร่องศักยภาพในการรับรู้และการสร้างความเข้าใจในข้อมูลข่าวสารด้านความเสี่ยง ซึ่ง Hilgartner (1990, อ้างใน Frewer หน้า 392) เรียกว่าเป็น “ตัวแบบของความพร่อง” ในการทำความเข้าใจเรื่องความเสี่ยงของสาธารณชนหรือ “The Deficit Model” ที่มองว่าสาธารณชนนั้นอาจไม่รับรู้รับทราบเกี่ยวกับข้อมูลเกี่ยวกับความเสี่ยงต่างๆ รวมทั้งโอกาสของความสำเร็จเป็น ดังนั้นนักสื่อสารเองในยุคแรกก็ได้รับอิทธิพลอย่างมากจากแนวคิดดังกล่าวนี้ที่ส่งผลต่อกระบวนการสื่อสารความเสี่ยงที่มักให้ข้อมูลจากกลุ่มนักวิชาการหรือผู้เชี่ยวชาญสู่สาธารณชนในวงกว้างหากแต่ในต้นศตวรรษที่ 21 ที่ประเด็นด้านการสื่อสารความเสี่ยงจะมุ่งเน้นในการฟื้นฟูความมั่นใจและความไว้วางใจของสาธารณชน (Public Trust) ที่มีต่อการบริหารจัดการความเสี่ยงโดยมุ่งเน้นอย่างมากในด้านการเป็นที่ปรึกษาด้านความเสี่ยงให้กับสาธารณชน (Extensive Public Consultation) ทั้งนี้ Otway (1987, อ้างใน Frewer, หน้า 392) กล่าวไว้ว่าการบริหารจัดการความเสี่ยงที่มีประสิทธิผลนั้นมักจะมีการจัดโครงสร้างการตัดสินใจโดยเปิดกว้างยอมรับฟังประเด็นต่างๆทางสังคม (social Concerns) และให้พื้นที่ในการที่ประเด็นทางสังคมเหล่านี้จะได้รับการอภิปรายร่วมกับนักวิชาการหรือสถาบันของผู้มีอำนาจในการตัดสินใจ ทั้งนี้ Rowe & Frewer (2000) ได้กล่าวว่า การปฏิบัติการของการสื่อสารความเสี่ยงนั้นมี

ความสัมพันธ์กับกระบวนการการสร้างความไว้วางใจเชื่อใจ (Trust and Dependability) ในสังคม การที่ทำให้ปัจเจกบุคคลในสังคมเชื่อในศักยภาพของตนในการเพิ่มระดับของประสิทธิผลในตนเอง (Self-Efficacy) ในการรับมือกับความเสียหายหรือวิกฤติแห่งชีวิตดังนั้น การทำให้การสื่อสารความเสี่ยงเป็นเรื่องที่ได้รับความสำคัญเชิงกลยุทธ์จากองค์กรหรือสถาบัน (Institutionalization of risk communication) ในระดับชาติและมีการปรับเปลี่ยนนโยบายและแผนต่างๆของการกระจายประโยชน์สู่ส่วนรวม ไม่ว่าจะเป็นทางสิ่งแวดล้อม สุขภาพ สังคม เศรษฐกิจ จิตวิทยา(Plough & Krinsky, 1987, อ้างแล้ว) ผ่าน Social Management of Risks ในทุกภาคส่วนถือเป็นเรื่องสำคัญ

อย่างไรก็ตาม อย่าลืมนะ จากที่ได้กล่าวมาข้างต้นถึงปรัชญาแห่งการสื่อสารว่า กระบวนการการสื่อสารนั้นในตัวมันเองถือว่ามีทั้งความเสี่ยงในตัวเองและเป็นความเสี่ยงในตัวเองอันเนื่องมาจากว่าในเชิงกระบวนการเกิดการสูญเสียทางการสื่อสารถือเป็นเรื่องธรรมชาติ อนึ่ง Grabill & Simmons (อ้างแล้ว) จึงเสนอให้มุ่งมองบทบาทการสื่อสารความเสี่ยงในฐานะ “การสื่อสารโน้มน้าวเชิงวิพากษ์ของการสื่อสารความเสี่ยง” (Critical Rhetoric of Risk Communication) โดยเสนอให้มุ่งมองถึงประเด็นหลักๆดังนี้คือ ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับมิติของอำนาจที่สถิตอยู่ในความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ในสังคม โดยเฉพาะในบางสังคมนั้นจะปรากฏถึงสภาวะการณ์ของความไม่สมมาตรทางอำนาจในสังคม (Asymmetrical Power) ในการตัดสินใจซึ่งบ่อยครั้ง ผู้มีอำนาจตัดสินใจในการสร้างความรู้เกี่ยวกับความเสี่ยงนั้น คือผู้ที่สังคมมองว่าเป็นผู้เชี่ยวชาญ (Experts) และบ่อยครั้งผู้เชี่ยวชาญอาจเป็นผู้ตัดสินใจ โดยไม่ได้เปิดกว้างรับฟังความคิดของประชาชนทั้งในระดับชุมชนและในระดับประเทศ ดังนั้น การผลิตความรู้ (Knowledge Production) จึงอาจเกิดขึ้นในสองลักษณะหลักๆที่เกี่ยวข้องกับคำว่า “สถาบัน” (Institutions) ได้แก่ ลักษณะแรกคือ คำว่าสถาบัน อันหมายถึง ศาสตร์ของการสร้างและการเผยแพร่กระจายความรู้ (Disciplines) เกี่ยวกับความเสี่ยง และในลักษณะที่สองคือ หมายถึงองค์การสถาบันต่างๆที่มีอำนาจในการตัดสินใจเชิงนโยบาย ซึ่งทั้งสองประการนี้มีความเกี่ยวข้องซึ่งกันและกันในการทำให้การสร้างความรู้นั้นได้รับการยอมรับในทั้งสองลักษณะจนนำไปสู่การยอมรับความรู้นั้นในเชิงสถาบัน (Institutionalization of Knowledge Production) และกลายเป็นการขับเคลื่อนในเชิงนโยบายเกี่ยวกับความเสี่ยงต่างๆ ทั้งนี้ ความเสี่ยงส่วนใหญ่จะได้รับการประเมินโดยองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนที่คอยกำกับออกกฎระเบียบ (Regulatory Agencies) ในการประเมินความเสี่ยง (Risk Assessment) อยู่ในรูปของ “ภัยอันตราย” ต่างๆ (hazards) ซึ่งการประเมินความเสี่ยงนี้รวมถึงความสามารถในการระบุชี้ความเสี่ยงและการประมาณการความเสี่ยงในเชิงปริมาณ (Risk Identification and Quantification) เป็นสำคัญ

ทั้งนี้ Hance, Chess, and Sandman (1990) กล่าวว่า เมื่อมีการประเมินความเสี่ยงเกิดขึ้น บ่อยครั้งก็จะได้รับการพัฒนาและสร้างตัวแบบทางทฤษฎีต่างทางด้านการควบคุมความเสี่ยงผ่านบทบาทของการสื่อสารความเสี่ยงในการ (1) ส่งข้อมูลเกี่ยวกับความเสี่ยง (2) การสร้างความหมายจากชุดข้อมูลเพื่อให้เห็นถึงความสำคัญของการบริหารจัดการความเสี่ยง (3) อันนำไปสู่การตัดสินใจใดๆในเชิงนโยบายในการบริหารจัดการความเสี่ยง ดังนั้น อาจเห็นได้ว่า องค์การที่ออกกฎระเบียบเหล่านี้ยังมีหน้าที่ในการควบคุมความเสี่ยงบนฐานของความเข้าใจที่ว่าหากการส่งสารสื่อสารจากสถาบันสู่ประชาชนนั้น หากทำให้ประชาชนเข้าใจก็อาจนำมาซึ่งการที่สาธารณชนให้การยอมรับ (Public Approval) ings ที่สาธารณชนอาจมีการรับรู้ความเสี่ยงที่แตกต่างกันหลากหลายในการตีความในสิ่งที่ Mirel (1994) กล่าวว่า สาธารณชนอาจมีการตอบสนองด้วยปัญญาหรือตอบโต้ทางอารมณ์ต่อประเด็นต่างๆทางสังคมและจริยธรรมอันหลากหลาย ซึ่งหากองค์กรที่หน้าที่ควบคุมออกกฎนั้นทำหน้าที่เพียงส่งข้อมูลโดยไม่เปิดกว้างรับฟังสาธารณชนหรือไม่พยายามเปิดพื้นที่ในการสร้างสุนทรียสนทนา (Dialogues) ระหว่างภาคส่วนต่างๆที่ได้รับผลกระทบจากความเสี่ยงต่างๆหรือไม่เรียนรู้ถึงแหล่งต้นตอของข้อมูลในชุมชนก็อาจนำไปสู่ “การสร้างความเสี่ยง” (Risk Creation) ได้ หากกระบวนการในการสร้างความเสี่ยงต่างๆนั้น กระทำไปด้วยความไม่รอบคอบไม่รอบรู้ไม่ตระหนักถึงผลลัพธ์ในเชิงระบบทางสังคม ที่สำคัญ อาจมองข้ามความจริงที่ว่า ผู้เชี่ยวชาญในเชิงสถาบันอาจประเมินต่างกันไปจากกลุ่มของสาธารณชนในการรับรู้ ตีความ สร้างความหมายที่เกี่ยวข้องกับความเสี่ยง และอาจเป็นไปได้ที่บ่อยครั้ง กลุ่มผู้มีอำนาจในเชิงสถาบันอาจใช้แนววิถีในการบริหารจัดการควบคุมความเสี่ยงที่เรียกว่า “Decide-Announce-Defend” หรือแนววิถีแบบ “ตัดสินใจ-ประกาศ-ปกป้องจุดยืน” โดยที่ประชาชนอาจไม่มีส่วนร่วมในกระบวนการออกความคิดเห็นหรือสื่อสารมุมมองเกี่ยวกับความเสี่ยงนั้นๆเลย สิ่งเหล่านี้ก็คือความเสี่ยงนั่นเอง

ที่สำคัญ Slovic (อ้างแล้ว) กล่าวว่า การที่ผู้มีอำนาจในการตัดสินใจในองค์กรคิดว่าสถานะและปัญหาของความเสี่ยงนั้นจะปรากฏเหมือนกันในทุกสังคม ในทุกๆชุมชนนั้นอาจนำมาซึ่งความเสี่ยงในการตัดสินใจหรือในเชิงนโยบายและอาจนำมาซึ่งความไร้ประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการบริหารจัดการความเสี่ยง ข้อควรระวังอีกประการ คือการที่แนวคิดมุมมองต่างๆที่สาธารณชนสื่อสารความคิดต่างๆออกมา หากแต่ผู้มีอำนาจตัดสินใจในเชิงสถาบันนั้นตีความพิพากษาตัดสินว่าเป็นความคิดที่ไร้ตรรกะเหตุผล (Irrationalities) ก็อาจจะทำให้เกิดการปิดกั้นทางความคิดซึ่งอาจทำให้เกิดปฏิกิริยาต่อต้านจากสาธารณชนได้ ดังนั้นการให้ความสำคัญกับกระบวนการในการสร้างความรู้ใดๆในสังคม รวมทั้ง ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับความเสี่ยงนั้นจะต้องให้ความสำคัญกับ “ชุดความรู้ใดๆที่ฝังอยู่ในท้องถิ่นหรือในแหล่งต้นตอของความรู้เกี่ยวกับความเสี่ยง” (Localized Knowledge on Localize Risks) ที่เกี่ยวข้องกับอิทธิพลทางวัฒนธรรมและสังคม ที่สำคัญ Mirel (อ้างแล้ว) กล่าวว่า จากมุมมองเชิงคุณภาพนี้ หน่วยวิเคราะห์ของการศึกษาวิจัยเรื่องความเสี่ยง (Unit of Analysis) ควรเป็นมิติของสังคมวัฒนธรรม โดยเฉพาะการวิเคราะห์โครงสร้างทางสังคมวัฒนธรรมและความสัมพันธ์ (Social and Cultural Structure and Relationships) บนฐานทางมุมมองทางทฤษฎีที่ว่า ความเสี่ยงนั้นเป็นแนวคิดที่ถูก

สร้างขึ้นทางสังคม ดังนั้นการรับรู้เกี่ยวกับความเสี่ยงนั้นอาจได้รับการกำหนดโดยเหล่าสมาชิกในสังคมในแต่ละกลุ่มทางสังคมวัฒนธรรมเป็นสำคัญ

อนึ่ง ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ในแต่ละสังคมวัฒนธรรมอาจมีการรับรู้ตีความเกี่ยวกับความเสี่ยงต่างกัน ดังนั้นอาจนำไปสู่ความขัดแย้งในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับ “ความจริงที่หลากหลาย” (Multiple Truths) อาทิ ในสังคมตะวันตกนิยมสื่อสารตรง (Direct Mode of Communication) เพื่อรักษาไว้ซึ่งประสิทธิผลของการสื่อสารและอาจมองว่า ความเงียบ (Silencing One’s Voice) ถือเป็นภัยอันตรายหรือความเสี่ยงทางการสื่อสาร ในขณะที่สังคมตะวันออกนั้นนิยมการสื่อสารแบบอ้อม (indirect mode of communication) และใช้ความเงียบในการสื่อสารมาก หากในบริบทที่มีความแตกต่างทางด้านมิติอำนาจมากระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร อาจเป็นไปได้ว่ากลุ่มที่มีอำนาจน้อยกว่าอาจพิจารณาเจตนาใช้ความเงียบในฐานะรูปแบบหนึ่งทางการสื่อสาร หรืออวัจนภาษาว่าด้วยความเงียบ (The Non-verbal Communication of Silence) ดังนั้น อาจเห็นได้ว่า คนในสังคมตะวันออกกลับพิจารณาว่า ความเงียบถือเป็นเครื่องมือที่เพิ่มความปลอดภัยและลดความเสี่ยงในชีวิตก็อาจเป็นไปได้ในหลากหลายสถานการณ์ทั้งนี้ที่นาสนใจจะขอกกล่าวถึงอีกทฤษฎีหนึ่งทางการสื่อสารได้แก่ ทฤษฎีกลุ่มไร้เสียง (The Muted Group Theory) ที่กล่าวว่า แต่ละกลุ่มในสังคมนั้นล้วนมีการรับรู้โลกที่แตกต่างกันไปตามภูมิหลังประสบการณ์ทั้งด้านเพศ เชื้อชาติ ชาติพันธุ์และวัฒนธรรม ดังนั้น “แหล่งที่ตั้งและสถิตอยู่ของความรู้” (The Location of Knowledge) จึงเป็นเรื่องที่ควรพิจารณาว่าใครคือกลุ่มที่มีอำนาจในการสร้างความรู้ในสังคม (Knowledge producers) และใครคือผู้บริโภคความรู้ (Knowledge consumers) ใครคือผู้มีอำนาจและประชาชนมีส่วนร่วมมากน้อยเพียงไรในการร่วมสร้างองค์ความรู้ว่าด้วยความเสี่ยงที่สถิตอยู่ในสังคมชุมชนของเขา ทั้งนี้ ทางการสื่อสารความเสี่ยงควรมุ่งมองว่า อันที่จริง ปัจเจกทุกคนในสังคมล้วนมีข้อมูลอันเป็นประโยชน์ที่สามารถเอื้อต่อกระบวนการการตัดสินใจ โดยเฉพาะภายใต้กระบวนการการตัดสินใจ นั้น ควรพิจารณาว่าการรับรู้ของสาธารณชนนั้นมุ่งมองปัจจัยต่างๆทางสังคมอย่างไรและส่งผลกระทบต่อความเสี่ยงอย่างไรในเมื่อแต่ละกลุ่มก็อาจมีชุดความเชื่อ ทักษะคิด ค่านิยม ความรู้และทักษะในการรับรู้และการสื่อสารที่แตกต่างกันไป ดังนั้น ในการประเมินความเสี่ยงไม่ควรกระทำจากการพิจารณาเรื่องการสื่อสารความเสี่ยงระหว่างกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่างๆในสังคมโดยไม่ให้ความสำคัญกับการกระบวนการสื่อสารความเสี่ยงระหว่างกลุ่มต่างๆที่มีความแตกต่างทางอำนาจในสังคม

ดังนั้น ผู้ส่งสารและผู้รับสารพึงระวังความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นจากการขาดความเข้าใจในตัวการสื่อสารเองว่าการสื่อสารนั้นไม่มีความสมบูรณ์แบบในตัวเอง เมื่อไหร่ที่มีการสื่อสาร เมื่อนั้นอาจนำมาซึ่งปัญหาและผลกระทบของการสื่อสาร ทั้งนี้ ทางทฤษฎีทางการสื่อสารอีกทฤษฎีได้แก่ ทฤษฎีการบริหารจัดการ

ความหมายแบบสอดประสาน (The Theory of Coordinated Management of Meaning) มุ่งมองว่า ไม่ว่าจะเกิดสถานการณ์ใดๆขึ้นในชีวิตมนุษย์ การสื่อสารและการสร้างประสานความหมายต่างๆจะขึ้นอยู่กับบริบททางความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ในสังคมที่ถูกกำกับโดยอีกสองมิติที่มีอำนาจควบคุมเหนือขึ้นไป กล่าวคือ ในมิติแรกได้แก่ อัตชีวประวัติ (Autobiography) ในลักษณะของการที่มนุษย์หรือปัจเจกบุคคลแต่ละคนนั้นจะมีภูมิหลังประสบการณ์ของชีวิตที่แตกต่างกันไป ดังนั้นการสร้างสารรับสารอาจแตกต่างกันไปตามภูมิหลังและอคติในมิติที่สองได้แก่ วัฒนธรรม ซึ่งจะเป็นมิติที่ทรงพลังที่สุดในการกำกับกับการสื่อสารของมนุษย์ในทุกๆระดับของสังคมนั้น สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่บ่งบอกความเสี่ยงเชิงคุณภาพที่ต้องได้รับการศึกษาควบคู่กับความรู้เกี่ยวกับความเสี่ยงในเชิงปริมาณเป็นสำคัญ

ข4. ประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการสื่อสารความเสี่ยงบนฐานแห่งคุณธรรมจริยธรรมในเชิงปฏิบัติศาสตร์: การบูรณาการการสื่อสารความเสี่ยงและการสื่อสารในภาวะวิกฤติสู่ “การสื่อสารแห่งความเอื้ออาทรห่วงใย”(Care Communication)

ในทางปฏิบัติ Renn ได้กล่าวว่า การสื่อสารที่แสดงคุณธรรมและจริยธรรมคือ การกำหนดกลุ่มเป้าหมายของการสื่อสารให้มีความถูกต้องเพื่อลดความเสี่ยงทางกระบวนการของการสื่อสาร กล่าวคือ เมื่อพูดถึงแนวคิดของคำว่า สาธารณชนในวงกว้างนั้นส่งผลให้การสื่อสารความเสี่ยงเองนั้นและตัวสารจำเป็นต้องมีความหลากหลาย (highly heterogeneous) เป็นอย่างมาก อันเนื่องมาจากว่า สาธารณชนที่มีลักษณะเป็นเอกภาพ (Unified) หรือมีความเป็นสาธารณชนแบบสามัญการ (Public Per Se) นั้นไม่มีอยู่ในความเป็นจริง ดังนั้น การสื่อสารความเสี่ยงต้องได้รับการออกแบบให้เข้ากับกลุ่มเป้าหมายหรือกลุ่มผู้รับสารหรือ audiences, not public ไม่ใช่สาธารณชนโดยเหมารวม ดังนั้นการออกแบบตัวสารจึงต้องเน้นว่าใครคือกลุ่มผู้รับสารปลายทางและสิ่งใดคือความต้องการอันแท้จริง (Needs) ของกลุ่มผู้รับสาร ดังจะขอยกตัวอย่าง ดังต่อไปนี้ อาทิ **กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ** ซึ่งการสื่อสารความเสี่ยงในกลุ่มนี้จะเน้นข้อมูลในเชิงเทคนิค (Technical data) **กลุ่มองค์กรหรือภาคอุตสาหกรรม** ซึ่งการสื่อสารความเสี่ยงในกลุ่มนี้จะเน้นข้อมูลด้านการวิเคราะห์ความเสี่ยงที่กระทบกับการดำเนินงานและการกำหนดกลยุทธ์ขององค์กร **กลุ่มสาธารณชน** ซึ่งการสื่อสารความเสี่ยงในกลุ่มนี้จะเน้นข้อมูลที่เสริมสร้างความมั่นใจในด้านการได้ข้อมูลที่เป็นที่เข้าใจและเอื้อกับการลดความเสี่ยงในการดำเนินชีวิต **เป็นต้น**

การสื่อสารจึงอาจอยู่ในรูปของการวิเคราะห์ความต้องการของตัวสารหรือความต้องการในการสื่อสารและการสร้างตัวสารที่จำเป็นสำหรับสถานการณ์และกลุ่มเป้าหมายเป็นสำคัญหรือที่เรียกว่า “Communication Exigencies” อาทิ การเตือน (Warning) ให้เห็นภัยต่างๆที่คุกคาม ตัวสารเกี่ยวกับความเสี่ยงต่างๆ (Risk

Message) การแจ้งให้ทราบด้วยข้อมูลอันจำเป็นว่าปัจเจก องค์กร สังคมและชุมชนนั้นจะรู้จักนำตนเองให้พ้นภัยจากความเสี่ยงได้อย่างไร ตัวสารเกี่ยวกับระดับความมีประสิทธิภาพของสังคมและชุมชนในการรับมือกับความเสี่ยงและการที่สังคมเชื่อว่าสามารถปรับตัวเพื่อรับมือกับความเสี่ยงต่างๆได้หากปฏิบัติตามข้อแนะนำในด้านการรับมือกับความเสี่ยง (Self-Efficacy of the Society and Community) ข้อมูลเกี่ยวกับอาการของโรคที่รุมเร้าสังคม องค์กรและชุมชน (Symptoms) และวิธีการบำบัดเยียวยาความเจ็บไข้ รวมทั้งข้อเสนอแนะในข้อพึงปฏิบัติต่างๆด้วยจากที่กล่าวมานี้ Chess et al. (1989); Lundgren (1994) (อ้างใน Renn, หน้า 100) กล่าวถึงรูปแบบของการสื่อสารความเสี่ยงที่มีประสิทธิผล (Effective Risk Communication) ประกอบด้วยสี่องค์ประกอบซึ่งผู้เขียนบทความนี้มองว่าสะท้อนประเด็นทางคุณธรรมและจริยธรรมของนักสื่อสารความเสี่ยง ได้แก่

1. **Documentation**หรือความโปร่งใส (Transparency) ของกระบวนการจำบันทึกข้อมูลในเชิงเอกสารเพื่อให้มีการเก็บฐานข้อมูลที่มุ่งให้บรรดาอธิบายถึงเหตุผล ที่มาที่ไปของการตัดสินใจต่างๆของกลุ่มผู้มีอำนาจตัดสินใจในการดำเนินการบริหารจัดการกระบวนการควบคุมความเสี่ยง โดยเฉพาะในประเด็นที่มีความละเอียดอ่อนหรือประเด็นที่สาธารณชนไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ
2. **Information** หรือข้อมูลที่เอื้อหรือส่งเสริมให้กลุ่มหุ้นส่วนทางการสื่อสาร (Communication Partner) นั้นมีความเข้าใจในกระบวนการบริหารความเสี่ยงได้ดีขึ้น ดังนั้น การจัดเตรียมข้อมูล การรวบรวมข้อมูลที่เอื้อให้กลุ่มเป้าหมายทางการสื่อสารนั้นสามารถเข้าใจและตระหนักได้และสามารถบูรณาการข้อมูลเข้าด้วยกันเพื่อประโยชน์ในชีวิตประจำวันถือเป็นประเด็นสำคัญ นอกจากนี้ยังเป็นเรื่องสำคัญเช่นกันที่ประเด็นต่างๆที่อยู่ในความห่วงใยหรือเป็นประเด็นความสนใจของสาธารณชนได้รับการตอบสนองขยายความให้เป็นที่เข้าใจของสาธารณชนอย่างเพียงพอ
3. **Two-way communication or mutual dialogue** หรือการสื่อสารสองทางที่เน้นการเสริมสร้างให้เกิดการเรียนรู้ผ่าน “สุนทรียสนทนา” อันประกอบด้วยโอกาสที่ทุกฝ่ายสามารถสื่อสารพูดคุยหรือโต้แย้งได้อย่างสร้างสรรค์ อันถือเป็นโอกาสอันดีในการแลกเปลี่ยนมุมมองที่อาจแตกต่างกัน การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ข้อมูล ความรู้สึกตลอดจนการพิพากษาตัดสิน (Judgments) ที่มีต่อสถานการณ์ความเสี่ยง

4. **Participation in Risk Analyses and Management Decisions** หรือการมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ความเสี่ยงและการตัดสินใจในการบริหารจัดการความเสี่ยง ดังความจริงที่ว่าในสังคมที่มีความเป็นพหุวัฒนธรรมนั้น ประชาชนหรือสาธารณชนมีความคาดหวังที่จะได้มีส่วนร่วมทั้งทางตรงและทางอ้อมและอย่างเพียงพอในการตัดสินใจใดๆที่กระทบกับความเสี่ยงในชีวิตของเขา สิ่งที่สำคัญคือประเด็นที่อยู่ในความสนใจหรือข้อข้องใจ ความต้องการ รวมทั้งค่านิยมต่างๆ ของสาธารณชนต้องได้รับการสับตรับฟังอันและสามารถนำไปบูรณาการสู่กระบวนการในการตัดสินใจได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

Renolds & Seeger (2005) ได้กล่าวถึงการสื่อสารความเสี่ยงว่ามีความเกี่ยวข้องกับองค์ประกอบของความเสียหาย (Risk Elements) โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การระบุชี้ถึงความเสี่ยงต่างๆที่มี (Identification of Risks) และผลลัพธ์ของความเสียหาย (Risk Consequences) ผ่านการโน้มน้าวและกลยุทธ์การโน้มน้าว (Persuasive strategies) สาธารณชนให้มีภูมิคุ้มกันและลดความเสี่ยงในชีวิต ทั้งนี้ Lundgren (1994) กล่าวว่า การสื่อสารที่เน้นให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความเสี่ยงต่างๆอย่างต่อเนื่องเพื่อเป้าหมายระยะยาวเพื่อให้สาธารณชนมีความเข้าใจ พัฒนาศักยภาพใช้ตรรกะเหตุผลแบบอุปนัยเพื่อใช้บริหารจัดการชีวิตทั้งก่อนเกิดวิกฤติและหลังวิกฤติโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความสามารถในการพัฒนาทางเลือก (Choices) ในการตัดสินใจ การสื่อสารในลักษณะนี้เรียกว่า “การสื่อสารที่เน้นความเอื้ออาทรห่วงใย” หรือ “Care Communication” นั่นเอง ทั้งนี้ Witte (2000) ได้กล่าวไว้อย่างสอดคล้องว่า โครงสร้างของตัวสารว่าด้วยการสื่อสารความเสี่ยงนั้นที่มีลักษณะเป็นแบบการนำเสนอปัญหาและทางออกของปัญหา (Problem-Solution Message) นั้นจะสามารถโน้มน้าวได้ดีกว่าและถือว่าการสื่อสารโน้มน้าวอันเป็นธรรมชาติหนึ่งของการสื่อสารความเสี่ยงด้วย

อนึ่ง Reynolds & Seeger (อ้างแล้ว) ได้กล่าว ในต้นยุคศตวรรษที่ 21 นี้ มีเริ่มปรากฏความพยายามของแวดวงวิชาการในการบูรณาการความคิดว่าด้วยการสื่อสารความเสี่ยง ทั้งนี้ หากจะพิจารณาแนวคิดมโนทัศน์ของการสื่อสารความเสี่ยงนั้นมีความหมายในวงกว้างและครอบคลุมการสื่อสารอีกประเภทที่เรียกว่า การสื่อสารในภาวะวิกฤติ (Crisis Communication) อันหมายถึงว่า การสื่อสารในภาวะวิกฤตินั้นเป็นรูปแบบหนึ่งของการสื่อสารความเสี่ยง (โปรดพิจารณาตารางที่ 3) ซึ่ง Reynolds (2002) กล่าวว่ามีความพยายามที่จะ

การสื่อสารความเสี่ยง - Risk Communication	การสื่อสารในภาวะวิกฤติ - Crisis Communication
ตัวสารมักจะเกี่ยวข้องกับโอกาสความน่าจะเป็นของผลกระทบในทางลบของความเสี่ยงต่างๆที่เป็นที่รับรู้ รวมถึงวิธีการในการลดความเสี่ยง รวมทั้งการสื่อสารในการสร้างความเข้าใจเชิงเทคนิค (Technical Understandings) และความเชื่อทางวัฒนธรรม (Cultural Beliefs) ต่างๆที่เกี่ยวข้องกับความเสี่ยง	ตัวสารมักจะเกี่ยวข้องกับเงื่อนไขสถานการณ์อันเป็นปัจจุบันที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์เฉพาะ อาจสะท้อนระดับความรุนแรงและความร้ายแรงของปัญหา เงื่อนไขด้านเวลาและระยะเวลาในการเกิดขึ้นอย่างฉับพลันของปัญหา การควบคุม การตำหนิ (Blame) และผลกระทบของปัญหาที่จะตามมา
ตัวสารเน้นการโน้มน้าว (Principally Persuasive) อาทิ ผ่านการรณรงค์ให้ความรู้สาธารณสุข	ตัวสารเน้นการให้ข้อมูลแบบแจ้งเพื่อทราบ (Principally Informative) อาทิ การแจกข่าวผ่านสื่อสารมวลชนหรือการกระจายข้อมูลผ่านระบบการเตือน (Warning Systems) ต่างๆ
เน้นความเป็นกิจวัตรและความถี่ในการสื่อสาร	การสื่อสารไม่เน้นความถี่และความเป็นกิจวัตร
ให้น้ำหนักกับผู้ส่งสารและตัวสาร (Sender/Message-centred)	ให้น้ำหนักกับผู้รับสารและตัวสถานการณ์ (Receiver/Situation-centred)
ตั้งอยู่บนฐานของสถานการณ์ที่เป็นที่รู้จัก อาทิ ข้อมูลในเชิงหลักวิชาการต่างๆ	ตั้งอยู่บนฐานของสถานการณ์ที่อาจเป็นที่รู้จักก็ได้หรือไม่เป็นที่รู้จัก (Unknown) ก็ได้
เน้นเป้าหมายระยะยาวโดยการสื่อสารเชิงป้องกันและการเตรียมการในการสร้างและสื่อสารตัวสาร อาทิ ในการรณรงค์ต่างๆ	เน้นเป้าหมายระยะสั้นในช่วงวิกฤติอุบัติ อาจเป็นการตอบสนองรับมือต่อสถานการณ์มากกว่าเชิงเตรียมการป้องกัน
เน้นผู้เชี่ยวชาญทางเทคนิค นักวิชาการ นักวิทยาศาสตร์	บุคคลที่มีสิทธิอำนาจในการสื่อสารให้ข้อมูล ผู้เชี่ยวชาญทางเทคนิค ผู้จัดการด้านสถานการณ์ฉุกเฉิน
ขอบเขตเน้นไปที่ตัวบุคคล (Personal Scope)	ขอบเขตเน้นไปที่ตัวบุคคล ชุมชนหรือภูมิภาค (Personal, Community, and Regional scope)
การสื่อสารผ่านสื่อหรือผ่านตัวกลาง (Mediated) อาทิ โฆษณา แผ่นพับใบปลิว	การสื่อสารผ่านสื่อหรือผ่านตัวกลาง (Mediated) อาทิ ผ่านการจัดแถลงข่าว การนำเสนอผ่านค่ากล่าวหรือสุนทรพจน์ การสื่อสารผ่านหน้าเว็บไซต์
เน้นการควบคุมกระบวนการในการสื่อสารและมีการจัดโครงสร้างการสื่อสารไว้อย่างเป็นทางการ	การสื่อสารเน้นการสื่อสารโต้ตอบอย่างทันทีและเป็นเชิงขานรับต่อสิ่งที่เกิดขึ้น

ตารางที่ 3 คุณลักษณะในเชิงการเปรียบเทียบระหว่างการสื่อสารความเสี่ยงและการสื่อสารในภาวะวิกฤติ (Distinguishing features of Risk and Crisis Communication)

โดย Reynolds, B., & Seeger, W. (2005)

ผนวกผสมผสานแนวคิดของการสื่อสารความเสี่ยงและการสื่อสารในภาวะวิกฤติเข้าด้วยกันภายใต้แนวคิดเชิงบูรณาการที่เรียกว่า “การสื่อสารความเสี่ยงในภาวะวิกฤติและฉุกเฉิน (Crisis and Emergency Risk Communication—CERC- ที่จะเน้นการสื่อสารเชิงกลยุทธ์มากขึ้น ครอบคลุมมากขึ้นและสามารถปรับตามสถานการณ์ได้อย่างยืดหยุ่นและตอบสนองต่อความเสี่ยงต่างๆได้มากกว่า ทั้งนี้ ตัวแบบ CERC นี้กำหนดมิติของความเสียหายไว้ห้าระยะพอสังเขป ได้แก่ ระยะที่หนึ่ง ระยะที่เน้นการป้องกันความเสี่ยง ระยะที่สองคือ ระยะการอุบัติขึ้นของวิกฤติ ระยะที่สาม ได้แก่ ระยะการรับมือกับสถานการณ์ ระยะที่สี่ได้แก่ระยะการเรียนรู้จากสถานการณ์ และระยะที่ห้า ได้แก่ ระยะฟื้นฟู (โปรดพิจารณาตารางที่ 4)

<p>I. ระยะก่อนเกิดวิกฤติที่เกี่ยวกับการสร้างตัวสารเกี่ยวกับความเสี่ยง การเตือน การเตรียมการป้องกัน (Precrisis - Risk Messages; Warnings; Preparation): การสื่อสารเน้นการรณรงค์การให้ข้อมูลความรู้และการศึกษาแก่สาธารณชนและชุมชนที่ครอบคลุม:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● การช่วยเอื้ออำนวยกับการติดตามกำกับและการตระหนักถึงความเสี่ยงต่างๆที่อาจเกิดขึ้นในสังคม ● การช่วยเอื้อให้สาธารณชนมีความเข้าใจในประเด็นความเสี่ยงต่างๆ ● การช่วยเอื้อให้สาธารณชนสามารถเตรียมการในการรับมือกับสถานการณ์ที่อาจรุนแรงเป็นภัยอันตรายต่อชีวิต ● การช่วยเอื้อให้สาธารณชนสามารถพัฒนาศักยภาพและความสามารถของตนเองและของชุมชนในการรับมือกับความเสี่ยงต่างๆและสามารถปรับรูปแบบพฤติกรรมที่สามารถลดโอกาสของความเสี่ยง ● การพัฒนาตัวสารในรูปแบบการเตือนเพื่อให้เกิดการตระหนักรู้ในความสำคัญของการเตรียมการรับมือกับสภาพปัญหาต่างๆโดยเฉพาะภัยคุกคามบางอย่างที่ควรให้ความสนใจเร่งศึกษาเรียนรู้ ● มีการส่งเสริมการสร้างเครือข่ายและพันธมิตรของความร่วมมือในการประสานงานในระดับหน่วยงาน องค์กร ชุมชนและกลุ่มที่เกี่ยวข้องอย่างเข้มแข็ง ● มีการพัฒนาข้อเสนอแนะหรือคำแนะนำในการรับมือกับความเสี่ยงที่ได้รับการพัฒนาจากกลุ่มนักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญ และกลุ่มที่เป็นผู้รับผิดชอบหลักหรือกลุ่มผู้ที่มีประสบการณ์ตรงในการรับมือกับความเสี่ยงเป็นกลุ่มแรกๆ (First Responders)
<p>II. ระยะเริ่มแรกของสถานการณ์หรือเหตุการณ์ (การลดความไม่แน่นอน; การสร้างและพัฒนาศักยภาพในตัวเองของปัจเจกและชุมชนในการรับมือกับความเสี่ยงและการสร้างหลักประกันความมั่นใจ) (Initial Event – Uncertainty Reduction; Self-Efficacy; Reassurance): หมายถึงการสื่อสารอย่างรวดเร็ว (Rapid communication) ไปยังกลุ่มที่ได้รับผลกระทบและสาธารณชนในวงกว้างอันครอบคลุม:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● การสื่อสารเพื่อแสดงความเอาใจใส่และใส่ใจในมุมมองของคนต่างกลุ่มต่างความคิดเห็น การสร้างหลักประกันความมั่นใจในชีวิตและการลดปัญหาวิกฤติเชิงอารมณ์ (Emotional Turmoil) ● การกำหนดโฆษกเพื่อสื่อสารความเสี่ยงหรือในสภาวะวิกฤติ รวมทั้งการกำหนดช่องทางในการสื่อสารอย่างเป็นทางการ (Formal Communication) และวิธีการในการสื่อสาร (Methods of Communication) ● การเสริมสร้างความเข้าใจในวงกว้างเกี่ยวกับสถานการณ์วิกฤติ ผลกระทบและการคาดการณ์ผลกระทบที่อาจตามมาในอนาคตตามข้อมูลที่มีอยู่ในมือ ● ความพยายามในการลดความไม่แน่นอนที่เกี่ยวข้องกับวิกฤติ (Crisis-related Uncertainty) ● การสร้างความรู้ความเข้าใจเฉพาะเรื่องที่สำคัญต่อการศึกษารับมือกับความเสี่ยง การบริหารจัดการการฉุกเฉินและ

<p>การรับมือของชุมชนต่อสถานการณ์ที่มีความเสี่ยง</p> <ul style="list-style-type: none"> ● การเสริมสร้างความเข้าใจเรื่องของการสร้างและพัฒนาศักยภาพในตัวเองของปัจเจกและชุมชนในการรับมือกับความเสี่ยงรวมถึงกิจกรรมต่างๆที่เอื้อให้บุคคลสามารถได้รับการเข้าถึงช่องทางในการสื่อสาร
<p>III. ช่วงของการรักษาไว้ซึ่งกระบวนการสื่อสารในการลดความไม่แน่นอน (Maintenance: Ongoing Uncertainty Reduction; Self-Efficacy; Reassurance) หมายถึงการสื่อสารสู่สาธารณชนในวงกว้างและกลุ่มที่ได้รับผลกระทบซึ่งการสื่อสารมีบทบาทในการช่วยเอื้อกับประเด็นดังต่อไปนี้ ได้แก่:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● การสื่อสารที่เพิ่มความมั่นใจของภาวะความเสี่ยงที่เกิดขึ้น ดำรงอยู่และดำเนินไป ● การสื่อสารที่เน้นความเข้าใจของปัจจัยและประเด็นที่เกี่ยวข้องกับความเป็นมาของสถานการณ์ความเสี่ยง ● การสนับสนุนและการร่วมมือกับความพยายามในการตอบสนองและการฟื้นฟู ● การได้รับปฏิกริยาย้อนกลับจากสาธารณชนที่ถูกกระทบ รวมถึงการมุ่งแก้ไขความเข้าใจผิดใดๆหรือข่าวลือใดๆ ● การให้บรรณาธิบายและการตอกย้ำความสำคัญของการสร้างหลักประกันความมั่นใจและการเสริมสร้างประสิทธิภาพในตนเองในการบริหารจัดการความเสี่ยง ● การเอื้อกับการตัดสินใจของสาธารณชนที่ได้รับข้อมูลข่าวสารอันนำไปสู่การตัดสินใจที่ตั้งอยู่บนฐานของความเข้าใจความเสี่ยงและผลประโยชน์
<p>IV. การระงับกรณีหรือข้อพิพาท (Updates regarding Resolution; Discussions about Cause, and New Risks/New Understandings of Risks) :ซึ่งการสื่อสารสาธารณะหรือการรณรงค์ที่มุ่งไปยังกลุ่มเป้าหมายทั้งสาธารณชนในวงกว้างและกลุ่มที่ได้รับผลกระทบอันครอบคลุมการสื่อสาร:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● การให้ข้อมูลและการโน้มน้าวเกี่ยวกับการฟื้นฟูหลังวิกฤติและความพยายามใดๆในการฟื้นฟูเสริมสร้างศักยภาพในการคืนสู่สภาวะปรกติ ● การเอื้อกับการอภิปรายและการได้ข้อสรุปหรือบทสรุปเกี่ยวกับประเด็นต่างๆที่เกี่ยวข้องกับความเสี่ยงอย่างเปิดเผย ชื่อสัตย์ในวงกว้าง ไม่ว่าจะเป็นประเด็นด้านสาเหตุ การดำเนินวิพากษ์วิจารณ์ ความรับผิดชอบและความเพียงพอของการตอบสนองต่อการบริหารความเสี่ยง ● การพัฒนาและการสร้างความเข้าใจของความเสี่ยงในรูปแบบใหม่ๆ รวมทั้งพฤติกรรมในการหลีกเลี่ยงความเสี่ยงและการให้ข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการตอบสนองต่อความเสี่ยงของภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ● การสนับสนุนส่งเสริมเผยแพร่กิจกรรมและศักยภาพขององค์กรหรือหน่วยงานต่างๆในการตอกย้ำภาพลักษณ์และอัตลักษณ์อันดีขององค์กร
<p>V. การประเมินผ่านการอภิปรายเกี่ยวกับระดับความเพียงพอของการตอบสนองความเสี่ยง เอกฉันท์เกี่ยวกับบทเรียนเกี่ยวกับความเสี่ยงและความเข้าใจใหม่ๆเกี่ยวกับความเสี่ยง (Evaluation: Discussion of Adequacy of Response; Consensus About Lessons and New Understandings of Risks) ซึ่งการสื่อสารจะเน้นการมุ่งไปยังกลุ่มเป้าหมาย อันได้แก่ หน่วยงานหรือองค์กรและชุมชนที่ตอบสนองต่อความเสี่ยง ซึ่งการสื่อสารนี้ครอบคลุม:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● การประเมินและการศึกษาผลการตอบสนองต่อความเสี่ยงของกลุ่มต่างๆ รวมทั้ง ประสิทธิภาพทางการสื่อสาร (Communication Effectiveness) ● การจัดทำเอกสาร การจัดระบบข้อมูลอย่างเป็นระบบและเป็นทางการรวมทั้งการสื่อสารบทเรียนที่ได้เรียนรู้ ● การกำหนดการปฏิบัติการณ์ที่มีความเฉพาะในการพัฒนาการสื่อสารในสถานการณ์วิกฤติและศักยภาพในการตอบสนองต่อสภาวะวิกฤติต่างๆ

- การสร้างความเชื่อมโยงกลับไปสู่ขั้นที่หนึ่งคือการเน้นการป้องกันก่อนการเกิดวิกฤติต่างๆอันเป็นฐานของความคิดเชิงระบบ

ตารางที่ 4: ตัวแบบว่าด้วย “การสื่อสารความเสี่ยงในภาวะวิกฤติและฉุกเฉิน ”(Crisis and Emergency Risk Communication—CERC-) โดย Reynolds, B., & Seeger, W. (2005)

ทั้งนี้ อาจเห็นได้ว่าตัวแบบบูรณาการการสื่อสารความเสี่ยงในภาวะวิกฤติและฉุกเฉินของ CERC Model นั้นมีความสมบูรณ์ในเชิงกระบวนการว่าด้วยการสื่อสารความเสี่ยงที่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริงและเป็นประโยชน์ในฐานะหลักการและแนวทางการสื่อสารความเสี่ยงสำหรับนักการสื่อสารความเสี่ยงและผู้เกี่ยวข้องหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากความเสี่ยงต่างๆในสังคมมนุษย์

กล่าวโดยสรุป ภายใต้หัวข้อนี้เน้นหลากหลายทฤษฎีที่แสดงถึงมโนทัศน์ว่าด้วยการสื่อสารความเสี่ยงทั้งในเชิงความเป็นมา นิยาม ความหมายทั้งทางทฤษฎีและทางปฏิบัติศาสตร์โครงสร้างและกระบวนการ ในหัวข้อสุดท้ายมีการนำเสนอการสื่อสารความเสี่ยงเชิงบูรณาการโดยมีการผนวกเอาการสื่อสารภายใต้วิกฤติเข้ามารวมกันปฏิบัติการทางการสื่อสารความเสี่ยงด้วย ในหัวข้อถัดไปจะได้นำเสนอเนื้อหาแห่งปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและการนำเสนอตัวแบบว่าด้วยการสื่อสารความเสี่ยงแห่งปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นสำคัญ

ค. ตัวแบบว่าด้วยการสื่อสารความเสี่ยงแห่งปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (The Model of Risk Communication of the Sufficiency Economy-based Philosophy)

จากการทบทวนวรรณกรรมตามที่ได้กล่าวไปถึงข้างต้น ในบทความนี้ต้องการนำเสนอตัวแบบว่าด้วยการสื่อสารความเสี่ยงแห่งปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโดยจะขอกกล่าวถึงปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงว่าประกอบด้วยสามห่วง สองเงื่อนไขได้แก่ ความมีเหตุผล ยึดทางสายกลาง การมีภูมิคุ้มกัน บนฐานแห่งเงื่อนไขสองประการคือ ความรู้คู่คุณธรรมในบทความนี้ ผู้เขียนมีความประสงค์ที่จะนำเสนอตัวแบบว่าด้วยการสื่อสารความเสี่ยงแห่งปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโดยการสังเคราะห์ วิเคราะห์ฐานของข้อมูลที่ได้กล่าวข้างต้นดังปรากฏตามตารางข้างล่างนี้ (โปรดพิจารณา ตารางที่ 5 ก/ 5 ข ที่ปรากฏในหน้าถัดไป)

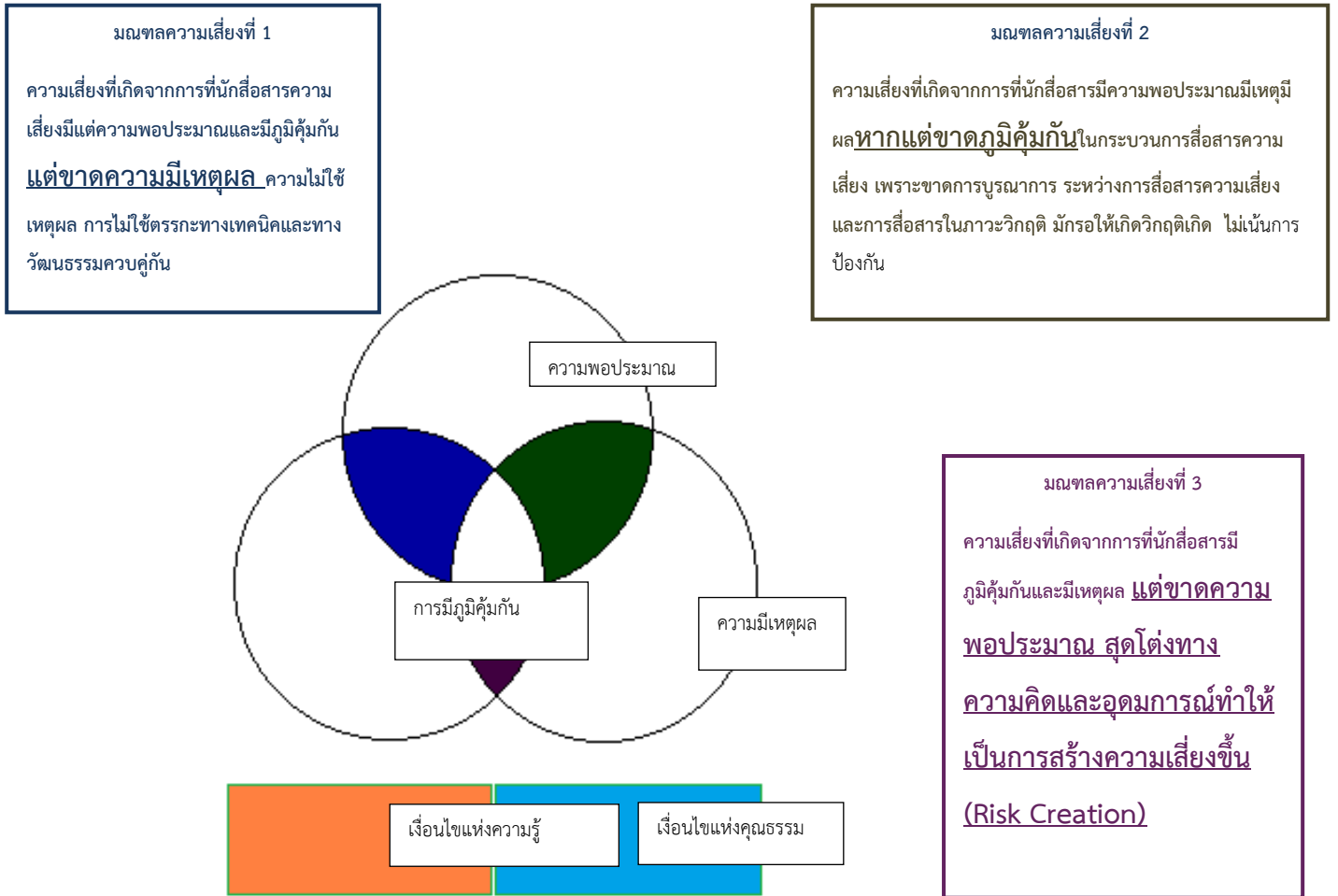
ทั้งนี้ จากตารางที่ 5 ดังกล่าว อาจเห็นได้ว่า ตัวแบบการสื่อสารความเสี่ยงแห่งปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง นั้นบูรณาการองค์ความรู้ แนวคิด ทฤษฎีการสื่อสารความเสี่ยงเข้ากับแนวคิดหลักการของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโดยแบ่งเป็นสองส่วนหลัก ได้แก่

ในแผนภูมิแรก ใน ภาพ 5ก. นั้นนำเสนอภาพทางมโนทัศน์เบื้องต้นเกี่ยวกับมณฑลความเสี่ยงของการสื่อสารความเสี่ยงแห่งปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (Spheres of Risks) สำหรับเป็นหลักการชี้แนะแนวทางลดความเสี่ยงของนักสื่อสารความเสี่ยง ซึ่งแบ่งออกเป็นสามมณฑลย่อยว่าด้วย มณฑลที่ 1: ขาดความมีเหตุผล , มณฑลที่ 2: ขาดภูมิคุ้มกัน, และมณฑลที่ 3: คือการขาดความพอประมาณ และสองมณฑลว่าด้วยสภาพแห่งเงื่อนไขของการสร้างมณฑลความเสี่ยงในมิติความรู้และในมิติของคุณธรรมแสดงความเสี่ยงในพหุมิติ

จากตารางที่ 5ก. นั้นเปรียบเป็นการประเมินความเสี่ยงเบื้องต้นของนักสื่อสารความเสี่ยงบนกรอบแนวทางของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอันจะนำไปสู่แนวทางในการรับมือกับมณฑลความเสี่ยงต่างๆ ด้วยแนวคิดที่ได้รับการนำเสนอผ่านแผนภูมิภาพ 5ข. ซึ่งถือเป็นหัวใจของบทความนี้ คือ การนำเสนอ ตัวแบบการสื่อสารความเสี่ยงแห่งปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง อันประกอบด้วยหลักการของนักการสื่อสารความเสี่ยงที่เริ่มจากการมีความรู้คู่คุณธรรม ซึ่งความรู้และคุณธรรมนี้มีความหมายในพหุมิติ (โปรดพิจารณารายละเอียดตามตารางที่ 5 ได้แก่ แผนภูมิ 5ข.)และจากฐานความรู้และคุณธรรมนี้เองที่เป็นเงื่อนไขให้นักสื่อสารความเสี่ยงพึงตระหนักในความสำคัญในทั้งเชิงแนวคิดและการนำไปประยุกต์ปฏิบัติพร้อมการส่งเสริมคุณลักษณะแห่งความพอประมาณ ความมีเหตุผลและการพัฒนารักษาภูมิคุ้มกันที่ถูกต้องเหมาะสม

ตารางที่ 5 ก. มณฑลแห่งความเสี่ยงของการสื่อสารความเสี่ยงแห่งปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ที่มา: จุฑาพรรณ์ ผดุงชีวิต (2556). ตัวแบบการสื่อสารความเสี่ยงแห่งปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ศูนย์เศรษฐกิจพอเพียง สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

เงื่อนไขแห่งการสร้างมณฑลความเสี่ยงในมิติความรู้

ความเสี่ยงจากการขาดความรู้และความรอบรู้ทางด้านบทบาทแห่งปรัชญาการสื่อสาร มักพ่วงความสนใจที่ตัวความเสี่ยงแต่ไม่ใคร่ใส่ใจว่าชีวิตและสังคมเปิดรับสัมผัสกับความเสี่ยง (Exposure) อย่างไรและมองข้ามบทบาททางด้านปฏิบัติศาสตร์ทางการสื่อสารความเสี่ยง

เงื่อนไขแห่งการสร้างมณฑลความเสี่ยงในมิติคุณธรรม

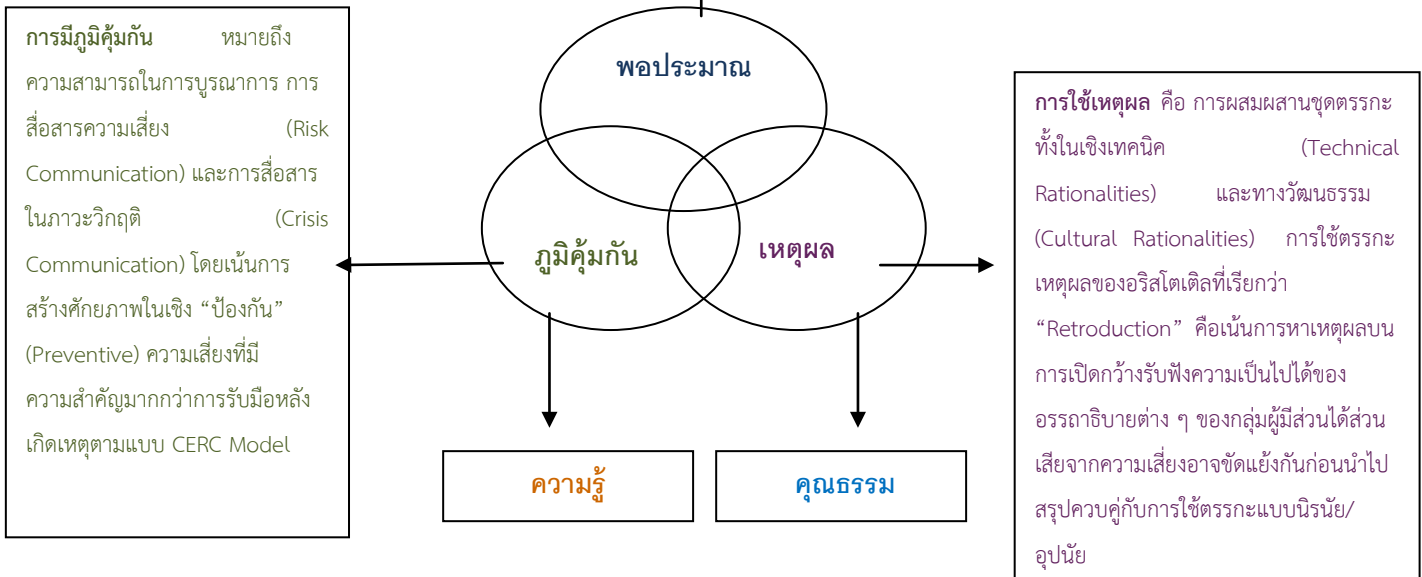
ความเสี่ยงระดับลึกสุดคือ ขาดคุณธรรมของนักสื่อสารความเสี่ยง ทั้งทัศนคติ พฤติกรรม และองค์กร ขาดความตระหนักถึงบทบาทของบทบาทเชิงอุดมคติทางการสื่อสารในการรับใช้สังคมและการสร้างเครือข่ายของการสื่อสารเพื่อความเอื้ออาทรห่วงใยภายใต้ความเสี่ยงของชีวิตและสังคม

ตารางที่ 5ข. ตัวแบบการสื่อสารความเสี่ยงแห่งปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ที่มา : จุฑาพรรษ์ ผดุงชีวิต (2556) ในบทความตัวแบบการสื่อสารความเสี่ยงแห่งปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ศูนย์เศรษฐกิจพอเพียง สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

ความพอประมาณ คือการดำเนินการสื่อสารความเสี่ยงที่ไม่สุดโต่งทางความคิดและชุดอุดมการณ์ความคิด เน้นความสมดุลระหว่าง “เสียง” ของสถาบันผู้เชี่ยวชาญและ “เสียง” ของสาธารณชนที่อาจมีความแตกต่างขัดแย้งหรือความเหมือนกันของมุมมองที่มีต่อความเสี่ยงในรูปแบบต่างๆที่สถิตอยู่การดำเนินชีวิตประจำวัน ในตัวปัจเจกบุคคล ชุมชน องค์กรสังคมบนฐานความเข้าใจความจริงของ “ระยะห่างทางสังคม” หรือ “Social Distance” ของมนุษย์อาจส่งผลให้มนุษย์เกิดความขัดแย้ง หรือแม้แต่บางกลุ่มเลือกวิธีการในการสื่อสารด้วยความเงียบ (Silencing one’s Voice) ปิดกั้นความคิดตนเองในสังคมวัฒนธรรมเหลื่อมล้ำอำนาจ

- เงื่อนไขทาง**ความรู้**ของการสื่อสาร ความเสียงหมายถึง
- มีความรู้แห่งโลกทางสังคม (knowledge of the Social World)
 - หมั่นตรวจสอบ “ความรู้ที่มีอยู่มาก่อน” (Prior Knowledge)
 - มีชุดความรู้เกี่ยวกับความหมายกว้าง/แคบ ของการสื่อสาร ความเสียง เข้าใจความสำคัญของเจตนา เนื้อหา กลุ่มผู้รับสาร แหล่งให้ข้อมูล กระแสการไหลของข้อมูลข่าวสารและความรู้หกมิติของ Renn’s Model
 - มีความรู้เกี่ยวกับรูปแบบของความเสียง ระดับ การกระจายตัว ความซับซ้อน ปัจจัยแทรก ความผันผวนของสถานการณ์ความเสี่ยงในชีวิตมนุษย์ภายใต้ความไม่แน่นอนและความคลุมเครือ(Uncertainty and Ambiguity)
 - มีความรู้เกี่ยวกับความเสี่ยงที่พร้อมจะอยู่ในรูปของ “การให้การศึกษาเกี่ยวกับความเสี่ยง” (Risk Education) และ “การให้คำปรึกษาเกี่ยวกับความเสี่ยง” (Risk Consultation)
 - มีความตระหนักรู้ในประเด็นปริภูมิความเสี่ยง

- เงื่อนไขทาง**คุณธรรม**ของการสื่อสารความเสี่ยง หมายถึง
- ยึดหลักปรัชญาการสื่อสารแห่งปวงประชาพร้อมรับ ใช้สังคมและมุ่งผลประโยชน์ส่วนรวมโดยยึดสิทธิของประชาชนในการรับรู้ความเสี่ยง
 - สถาบันผลิตความรู้เกี่ยวกับความเสี่ยงหรือศาสตร์ต่างๆมีคุณธรรมในอำนาจของตนเองในการสร้างการยอมรับความรู้เกี่ยวกับความเสี่ยงต่าง
 - ตระหนักถึงความสำคัญของความแตกต่างระหว่าง “ความจริง ” และ “ข้อเท็จจริง” และเน้นการให้ความสำคัญของการสื่อสารเชิงปรัชญาที่เน้นการหาวิธีการแสดงออกซึ่งความจริง
 - เน้นคุณธรรมผ่านกระบวนการการสื่อสารที่เน้น 4 องค์ภาพพ ได้แก่ 1) การจัดทำจัดเก็บเอกสารที่สำคัญในการให้ความรู้ และจุดบันทึกรายละเอียดของเหตุการณ์ บุคคลที่เกี่ยวข้อง แนวคิดการตัดสินใจและผลกระทบของความเสี่ยง (Documentation) 2) การเน้นการมีส่วนร่วม (Participation) 3) การส่งเสริมการสื่อสารผ่านสุนทรียสนทนา (Dialogues) 4) เน้นการสื่อสารสองทาง (Two-way Communication) ซึ่งแสดงคุณธรรมที่แท้จริงของนักสื่อสาร

ง. บทสรุป: การสังเคราะห์แนวคิดและมุมมองในการสร้างเสริมภูมิสังคมไทย (A Synthesis for the Enhancement of Social Immune for the Thai Society)

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัสเรื่องแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2517 โดยพระองค์ทรงเน้นย้ำหลักการพัฒนาประเทศบนฐานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ยึดหลักการทรงงานที่ถือเอาผลประโยชน์ของประชาชนบนรากฐานของการพึ่งตนเองและภูมิสังคม และยังทรงเน้นย้ำเรื่องการพัฒนาศักยภาพของคนในทุกมิติการพัฒนาแบบองค์รวม (Holistic Development) ในบทความนี้ได้นำเสนอตัวแบบการสื่อสารความเสี่ยงแห่งปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโดยมุมมองว่า ภูมิสังคมไทยจะกล้าแกร่งเข้มแข็งพัฒนาขึ้นได้ด้วยภูมิมนุษย์ และหนึ่งในมิติที่สามารถพัฒนาต่อยอดคุณภาพและคุณธรรมจริยธรรมของภูมิมนุษย์ได้ก็ด้วยการที่ประชาชนในประเทศนั้นตระหนักถึงความสำคัญของการสื่อสารด้วยความรู้คู่คุณธรรม โดยเฉพาะในสังคมโลกยุคที่ประเทศต้องเตรียมการณในการเปิดรับการเปลี่ยนแปลงในทุกมิติ ทั้งนี้ ตัวแบบการสื่อสารความเสี่ยงแห่งปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ในทุกระดับได้ดังนี้คือ

ในระดับบุคคล ตัวแบบการสื่อสารความเสี่ยงแห่งปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงต้องการนำเสนอแนวคิดมุมมองของตัวแบบโดยมีเป้าประสงค์สองระดับ ระดับแรกคือเพื่อให้นักสื่อสารสามารถพัฒนาทัศนคติและองค์ความรู้ที่ได้จากตัวแบบเพื่อสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการสร้างทักษะการสื่อสารความเสี่ยงที่เหมาะสมกับการพัฒนาประเทศไทยโดยยึดแนวทางของการพัฒนาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงระดับที่สองคือ เพื่อให้พสกนิกรชาวไทยทุกคนตระหนักในความสำคัญของการสื่อสาร กระบวนการสื่อสาร การสื่อสารความเสี่ยงและกระบวนการการสื่อสารความเสี่ยงภายใต้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการยกระดับและพัฒนาขีดความสามารถในการสื่อสารส่วนบุคคลและการสื่อสารความเสี่ยงระดับบุคคล โดยพิจารณาว่า ในระดับปัจเจกบุคคลนั้นควรเรียนรู้ถึงความเสี่ยงและภัยต่างๆในชีวิตนั้นมีมากน้อยแค่ไหน ระดับความรุนแรงเป็นอย่างไร ยอมรับความเสี่ยงได้หรือไม่ พร้อมทั้งให้ความสำคัญกับการพัฒนาประสิทธิภาพในตัวเองในการระบุนความรับผิดชอบชีวิตของตนเองในการตรวจสอบความเสี่ยงในชีวิตประจำวัน เน้นความสามารถในการช่วยเหลือตนเอง (Self-Help) โดยมุ่งมั่นพัฒนาสติสัมปชัญญะในการใช้ชีวิต พัฒนาความรู้และสื่อสารบนการมีภูมิที่ดีในตนเอง และการเรียนรู้แนวคิดหลักของตัวแบบว่าด้วยการสื่อสารความเสี่ยงแห่งปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนี้

ส่วนเงื่อนไขทางด้านคุณธรรมนั้นนั้น ปัจเจกบุคคลสามารถเป็นนักการสื่อสารความเสี่ยงที่มีคุณภาพและมีความรับผิดชอบต่อการสื่อสารของตนเองด้วยการเน้นการปลูกฝังทัศนคติที่ถูกต้องในหน้าที่ของการสื่อสารในฐานะของ “การสื่อสารแห่งปวงประชา ” หรือ Civil Communication ในชีวิตประจำวัน เน้นการให้ความสำคัญกับการเปิดกว้างรับฟังข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) รวมทั้งความสามารถของนักสื่อสารความเสี่ยงในการอัดฉีดข้อมูลไปล่วงหน้าตามการคาดการณ์เพื่อลดผลกระทบความเสี่ยงอันอาจจะเกิดขึ้น (Feed-Forwarding) ซึ่งถือว่าเป็นการสื่อสารความเสี่ยงในเชิงป้องกัน (Preventive Risk Communication) ดังนั้นการพัฒนาภูมิคุ้มกันในตนเองในการเป็นนักสื่อสารที่มีความรู้ มีคุณธรรมเป็นแกนนำชีวิตอันจะเป็นฐานที่สำคัญในการดำเนินชีวิต รับผิดชอบต่อสื่อสารของตนบนหลักการของเหตุผล ความพอประมาณและการมีภูมิคุ้มกันในตัวเองที่ดี

ในระดับชุมชน ตัวแบบการสื่อสารความเสี่ยงแห่งปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงต้องการนำเสนอแนวคิดมุมมองของตัวแบบโดยมีเป้าประสงค์ที่ต้องการให้ชุมชนนั้นให้ความสำคัญกับการเร่งพัฒนาศักยภาพชุมชนให้เปลี่ยนจากบทบาทผู้รับการพัฒนาเป็นหุ้นส่วนในการพัฒนาประเทศที่เน้นการสนับสนุนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน สงวนรักษาความงามทางภูมิปัญญาแห่งวัฒนธรรมหากแต่ไม่ปิดกั้นเรียนรู้ข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับความเสี่ยงของชุมชน ลดความเสี่ยงในชีวิตบนหลักของปรัชญาพอเพียง การปรับชีวิตให้รู้เท่าทันความเสี่ยงและภัยต่างๆที่มาจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรม และเลือกดำเนินชีวิตบนฐานของการเสริมความรู้และคุณธรรม

ในระดับองค์กร ผู้มีอำนาจในการตัดสินใจและนักสื่อสารองค์กรควรเน้นการปลูกฝังทัศนคติ องค์ความรู้และพฤติกรรมที่ถูกต้องในการบริหารจัดการความเสี่ยงและการสื่อสารความเสี่ยงทั้งในด้านการบริหารจัดการ การออกแบบองค์กร กระบวนการและงานและการกำหนดเป้าหมายขององค์กรอย่างมีความรับผิดชอบต่อสังคม

ในระดับสังคม สังคมไทยโดยภาพรวมควรให้ความสนใจกับความเสี่ยงในชีวิตและใช้ชีวิตเชิงป้องกันให้มากกว่าการมุ่งแก้ปัญหาและยอมรับความจริงที่ว่าความเสี่ยงเป็นธรรมชาติของชีวิต จากมุมมองเชิงทฤษฎีเชิงระบบการใช้ชีวิตอยู่ในความไม่เสี่ยงก็คือความเสี่ยงอย่างหนึ่ง การไม่ยอมรับการเปลี่ยนแปลงต่างๆก็คือความเสี่ยง การที่สังคมที่มีการหลีกเลี่ยงความไม่แน่นอนสูง (High Uncertainty Avoidance) อย่างเช่นสังคมไทยโดยภาพรวมนั้น คือไม่ชอบความเสี่ยง กลัวความเสี่ยง ชอบความแน่นอน ทำให้ทัศนคติทางสังคมของไทยเรานั้น

ปิดกั้นการรับรู้ความเสี่ยงต่างๆที่อาจคุกคามชีวิตและสุขภาพของสังคมและชุมชนและลูกหลานเป็นวิกฤติ ทำให้
ภูมิคุ้มกันของสังคมบกพร่อง บกพร่องต่อการรับรู้ เรียนรู้และการปรับตัวรองรับการเปลี่ยนแปลงต่างๆที่อาจ
เกิดขึ้นโดยเฉพาะความเสี่ยงมีหลายระดับหลายประเภท ภัยคุกคามที่อยู่ในหลายรูปแบบทั้งความเสี่ยงในระดับ
ที่ยอมรับได้และระดับที่เป็นภัยอันตรายต่อชีวิตมนุษย์ดังนั้น การที่สุขภาพแห่งสังคมจะดีขึ้น สมบูรณ์ขึ้นได้ก็
ต่อเมื่อสังคมมีความรู้มีคุณธรรมในการเร่งวิเคราะห์ถึงการคุกคามโดยภัยและความเสี่ยงต่างๆในสังคม
นอกจากนี้ ในมิติของการสื่อสาร ความเสี่ยงหรือส่วนหนึ่งอาจมาจากปัจจัยทางสังคมวัฒนธรรม ที่เกี่ยวข้องกับ
ภูมิเดิมของสังคมไทยที่มีวัฒนธรรมการสื่อสารแบบอ้อม (indirect mode of communication) เหมือน
วัฒนธรรมอาเซียนส่วนใหญ่ อันเนื่องมาจากโครงสร้างทางสังคมที่ลดหลั่นทางอำนาจ การไม่สื่อสารทำให้
กระบวนการศึกษาและการให้คำแนะนำข้อมูลอันเป็นประโยชน์แก่ทุกฝ่ายพร้อมไปได้อย่างต่อการที่จะเกิดความ
เข้าใจและความไว้วางใจ การเรียนรู้ร่วมกันได้ ดังนั้นสังคมไทยควรให้คุณค่ากับการสื่อสาร เร่งปรับทัศนคติ
องค์ความรู้และทักษะของการสื่อสารโดยเน้นการหมั่นสื่อสารด้วยตัวแบบการสื่อสารความเสี่ยงแห่งปรัชญา
เศรษฐกิจพอเพียงให้มากขึ้น เพื่อการบริหารจัดการความเสี่ยงของสังคมโดยรวมอันจะเป็นการสร้างเสริมภูมิ
สังคมไทยอย่างมีคุณภาพสืบไป

References(Drafted—Incomplete—to be additionally resubmitted later)

- Covello, V. T. (1992). Risk communication: An emerging area of health communication research. In S. A. Deetz (Ed.), *Communication Yearbook 15*, pp. 359-373. Newbury Park, CA: Sage.
- Fearn-Banks, K. (2002). *Crisis communication, 2nd ed.* Mahwah, NT: Lawrence Erlbaum Associates, Inc.
- Frewer, L. (2004). The public and effective risk communication, *Toxicology Letters, 149*, pp. 391-397.
- Lundgren, R. E. (1994). *Risk communication: A handbook for communicating environmental safety and health risks.* Columbus, OH: Battelle Press.
- National Research Council (1989). *Improving risk communication.* Washington, DC: National Academy Press.
- Palenchar, M. J., & Heath, R. L. (2002). Another part of the risk communication model: Analysis of communication processes and message content, *Journal of Public Relations Research, 14*(2), pp. 127-158.
- Plough, A. & Krinsky, S. (1987). The emergence of risk communication studies: social and political context, *Science, Technology, & Human Values, 12*(3), pp. 4-10.
- Renn, O. (2006). Risk communication – Consumers between information and Irritation, *Journal of Risk Research, 9*(8), pp. 833-849.
- Reynolds, B. & Seeger, M. (2005). Crisis and emergency risk communication as an integrative model, *Journal of Health Communication, 10*, pp. 43-55.
- Ropeik, D. & Gray, G. (2002). *Risk: A practical guide for deciding what's really safe and what's really dangerous in the world around you.* Boston, MA: Houghton-Mifflin.

Sandman, P. (2003). *"Fear is spreading faster than SARS" – And So it should.* Retrieved June 15, 2012 from <http://www.psandman.com/col/SARS-1.htm>

Slovic, P. (1992). Perception of risk: Reflection on the psychometric paradigm. In S. Krimsky & D. Golding (Ed.), *Social Theory of Risk*, pp. 117-152. Westport, CT: Praeger.

Witt, K. (2000). Generating effective risk messages: How scary should your risk communication be? In B. R. Burlinson (Ed.), *Communication yearbook, 18*, pp. 229-254. Thousand Oaks CA: Sage.